

Nadja Barazutti

Lučka Križmančič

Bruna Visintin

ZEMLJEPIS

4.
RAZRED

Nadja Barazutti

Lučka Križmančič

Bruna Visintin

ZEMLJEPIS

4.
RAZRED

BESEDILA

Nadja Barazutti, Lučka Križmančič, Bruna Visintin
Povzetki iz knjig, ki jih je izdal DŠU

ILUSTRACIJE

Barbara Boneta

KARTOGRAFIJA

Silvan Bevčar

RECENZIJE

Darja Kerec, Maja Umek, Pedagoška fakulteta v Ljubljani
Drago Kladnik, Geografski Inštitut Antona Melika, Ljubljana

KOORDINACIJA

Antonella Bucovaz

PREGLED VSEBINE

Anna Roversi

LEKTORIRANJE

Živa Gruden, Vesna Jagodic

PREDGOVOR

Marina Castellani

STROKOVNA KOMISIJA

Marijan Kravos, Tomaž Simčič, Carolina Visentin

FOTOGRAFSKO GRADIVO

Barbara Boneta, Lučka Križmančič, Darja Kerec, Stanislao Salvi
Vikipedija, prosta enciklopedija, slike v prosti uporabi
Slikovno gradivo iz knjig, ki jih je izdal DŠU

IZDALA

Večstopenjska šola »Pavel Petričič« - Špeter (Videm)
Projekt je bil finančno podprt na podlagi 5. odstavka 11. člena zakona 38/01

Zahvaljujemo se Annalisi Petri (Tiskarna Budin), Stefaniji Rucli, Ceciliji Blasutig, Tini Šinigoj

TISK IN OBLIKOVANJE

Tiskarna Budin, ul. Gregorcic 23, 34170 Gorica

1. natis 2022

Didaktično gradivo v prosti uporabi v skladu s Creative Commons BY-NC-SA

ISBN 978-88-947269-0-9

KAZALO

Predgovor	5
Spoznal/a boš.....	7
Kartografija	9
Delavnica - Lov za zakladom	14
Delavnica - Izdelava zemljevida	15
Zgodovina kartografije.....	17
Vrste zemljevidov	18
Prikažimo s stolpci - Grafikoni	21
Vreme in podnebje.....	22
Delavnica - Vetrovi s kopnega in morja	24
Delavnica - dan in noč.....	26
Toplotni pasovi	27
Podnebna območja	29
Naravno-geografske pokrajine v Italiji	31
Gorski svet.....	34
Apenini.....	35
Nižavje.....	37
Nižinski svet.....	40
Prometna mreža.....	41
Vodovje.....	42
Jezera	45
Morje.....	48
Likovna delavnica - Izdelava delte	51
Obalni svet.....	52
Gospodarstvo	54
Naša dežela Furlanija Julijska Krajina	58
Kras	65

Delavnica - Kje je apnenec?	70
Delavnica - Ljudska arhitektura	71
Delavnica - Živalstvo obrežnega pasu	72
Vem - veš	73
Tržaška pokrajina	74
Goriška pokrajina	77
Videmska pokrajina	80
Pordenonska pokrajina.....	82
Zanimivosti naše dežele	83
Literatura in viri	89

Dragi učenci, učitelji in starši,

novi učbenik za zemljepis namenjen učencem četrtega razreda je sestavila skupina požrtvovalnih učiteljic, ki so se tokrat posvetile splošnim geografskim pojmom ter spoznavanju in preučevanju zemljepisnega površja. Vsebina učbenika zaobjema obravnavo geografske podobe italijanskega polotoka. Poseben poudarek je namenjen predstavitvi naše dežele Furlanije Julijske krajine in spoznavanju naravnih značilnosti kraške pokrajine.

Avtorice so poskrbele, da je vsebina čim bolj zanimiva in privlačna. Učno gradivo sestavljajo raznolika besedila in jezik je primeren tej starostni stopnji. Besedilo bogatijo prikupne slike, zanimive fotografije, zemljepisne karte in privlačne ilustracije, ki spodbujajo otrokovo domišljijo. V učbeniku so razdelki z delavnicami, ki nudijo možnost učencem, da predelano in usvojeno snov na igriv način ponovijo, obenem pa so spodbuda za aktivno učenje in ustvarjalno razmišljanje. Priročnik z vajami je opremljen z raznovrstnimi vajami, ki razvijajo sposobnosti učencev za uporabo preprostih raziskovalnih metod in jih navajajo na odgovoren odnos do naravnega in družbenega okolja. Vsebina učbenika upošteva sodobne učne metode, ki spodbujajo aktivno učenje, raziskovanje in kritičnost ter omogočajo pridobivanje raznih sposobnosti, spretnosti in veščin.

Zemljepisna snov se prepleta tudi z drugimi predmeti, tako da je učbenik pravo izhodišče za medpredmetno povezovanje.

Pri zemljepisu si učenci pridobivajo sposobnosti in spretnosti, ki jim pomagajo pri spoznavanju in razumevanju življenjskega in naravnega okolja. Številne vaje in delavnice bodo zagotovo učencem v spodbudo za nadaljnje raziskovanje, iskanje novih informacij ter nenazadnje za utrjevanje učne snovi.

Ta novi učbenik je prava obogatitev za našo šolo, zato upam, dragi učenci, da boste po njem radi segali in se veliko novega naučili.

Učenje zemljepisa naj vam bo v spodbudo za nadaljnje raziskovanje ožjega in širšega življenjskega okolja, naravnih lepot in kulturnih znamenitosti, ki nas obdajajo. Predvsem pa naj vam bo v spodbudo

za pravilno vrednotenje in spoštovanje okolja in za pravilen odnos do narave in do družbe. Človek je skozi stoletja spremenil naravno okolje in ga prilagodil svojim potrebam, žal pa je v nekaterih primerih tako globoko posegel vanj, da je povsem uničil nekatere značilnosti naravne krajine. Ob človekovih posegih in dejavnostih je v učbeniku prostor tudi za obravnavo ekoloških problemov.

Učiteljem želim, da bi bilo to didaktično gradivo dragocen pripomoček pri vsakdanjem delu v razredu in da bi v njem dobili koristne napotke za uvajanje sodobnih učnih pristopov pri vzgojno izobraževalnem procesu.

Čisto ob koncu se toplo priporočam tudi staršem, da ob uporabi učbenika spremljajo svoje otroke pri delu in da spodbujajo otrokovo vedoželjnost, radovednost in zanimanje za okolje, v katerem živimo.

Dragi učenci, iz srca vam želim veliko učnih uspehov, da bi pri učenju uživali in se veliko naučili.

Zdaj pa si najprej oglejmo bližnjo okolico, nato pa z zračnim balonom pogumno naprej....v širni svet. Srečno pot!

Marina Castellani, ravnateljica

4

ZEMLJEPIS

Spoznal/a boš:

- različne pripomočke za prikazovanje Zemljinega površja;
- naravnozemljepisne značilnosti dežele Furlanije Julijske krajine in Italije;
- vodovje naše dežele in Italije;
- podnebne pasove;
- podnebja in naravna okolja;
- človeške posege in dejavnosti;
- ekološke probleme in rešitve.

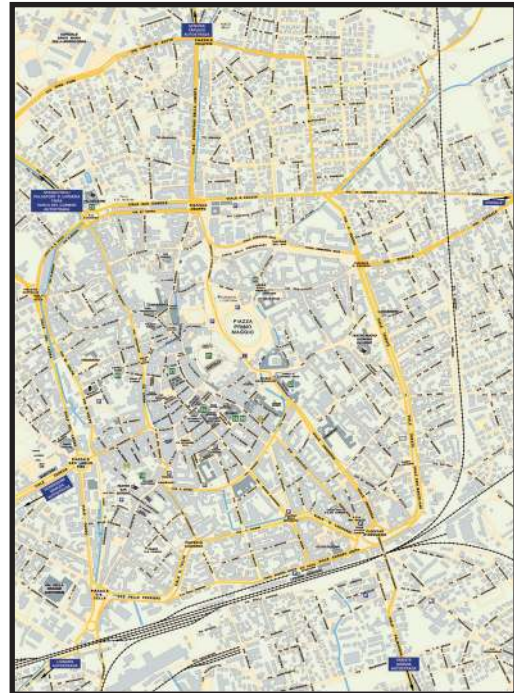
Na koncu boš sodeloval/a pri načrtovanju ekskurzije.

KARTOGRAFIJA

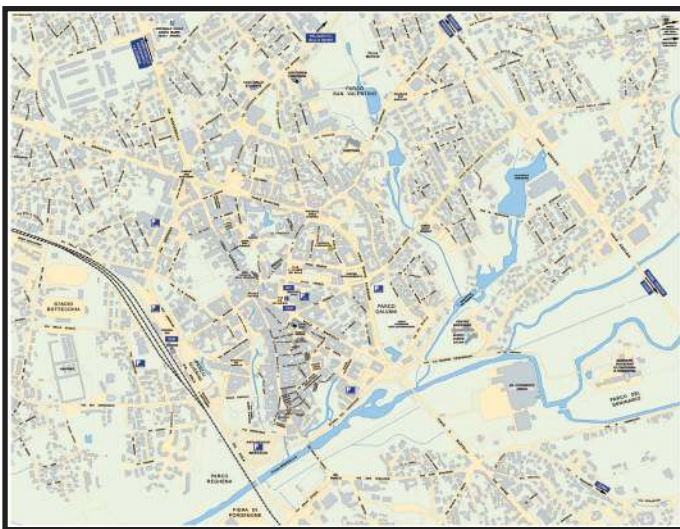

TRST

VIDEM

Ilustracije prikazujejo zemljevide mest v naši deželi. Vsaka razdalja na zemljevidu predstavlja določeno razdaljo v naravi, običajno izraženo v kilometrih. Merilo na zemljevidu nam pomaga ugotoviti, kolikšna je razdalja med dvema krajema v naravi.

PORDENON

GORICA

Uporabi zemljevid Trsta in določi razdaljo med Gradom sv. Justa in obrežjem.

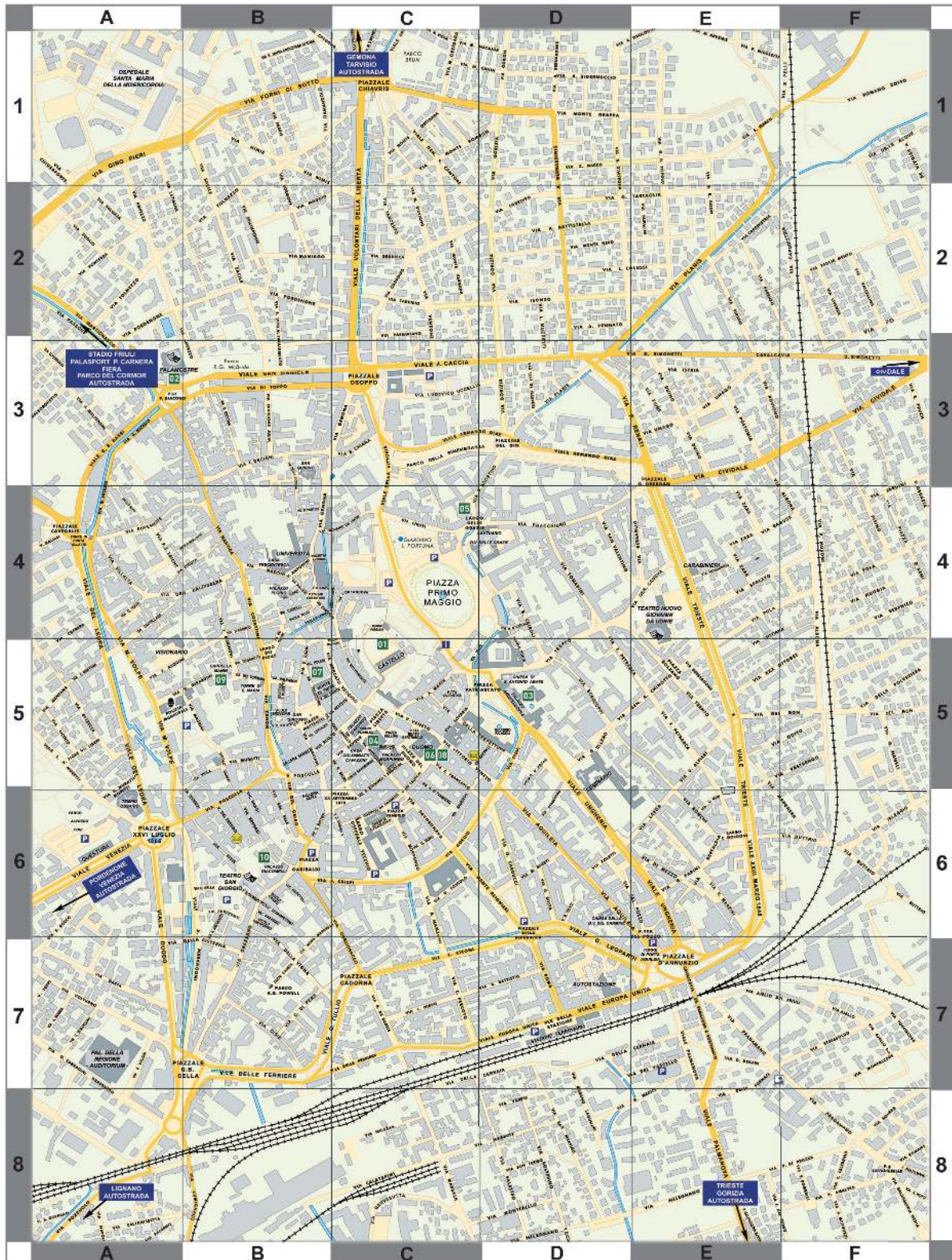
Navodilo: položi ravnilo na znak, ki označuje grad, in barvo, ki predstavlja morje. Če 1 cm na zemljevidu pomeni 1 km v naravi, bo razdalja med gradom sv. Justa in morjem km.

Na enak način izmeri razdaljo med Miramarskim gradom in železniško postajo.

Dobro si oglej zemljevid mesta Videm. Videl boš, da je mesto razdeljeno na enake kvadrate ali polja. Navpični stolpci so označeni s črkami in vodoravne vrstice s številkami. To je koordinatna mreža.

Določi lego trga Primo Maggio, bolnišnice, Stadiona Friuli in Videmskega gradu.

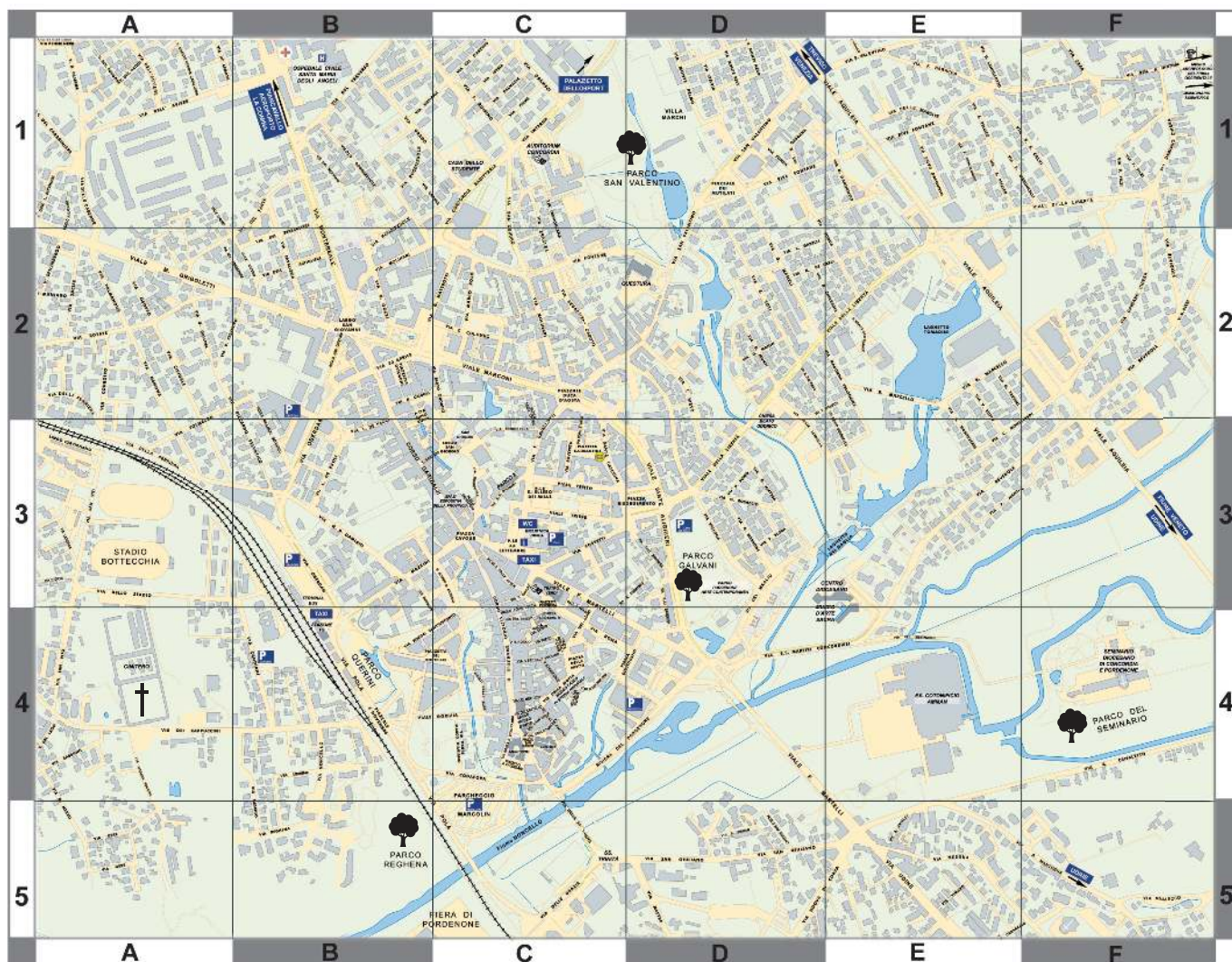

V legendi zemljevida mesta Pordenon so simboli, ki predstavljajo različno zgradbo in sestavine mesta.

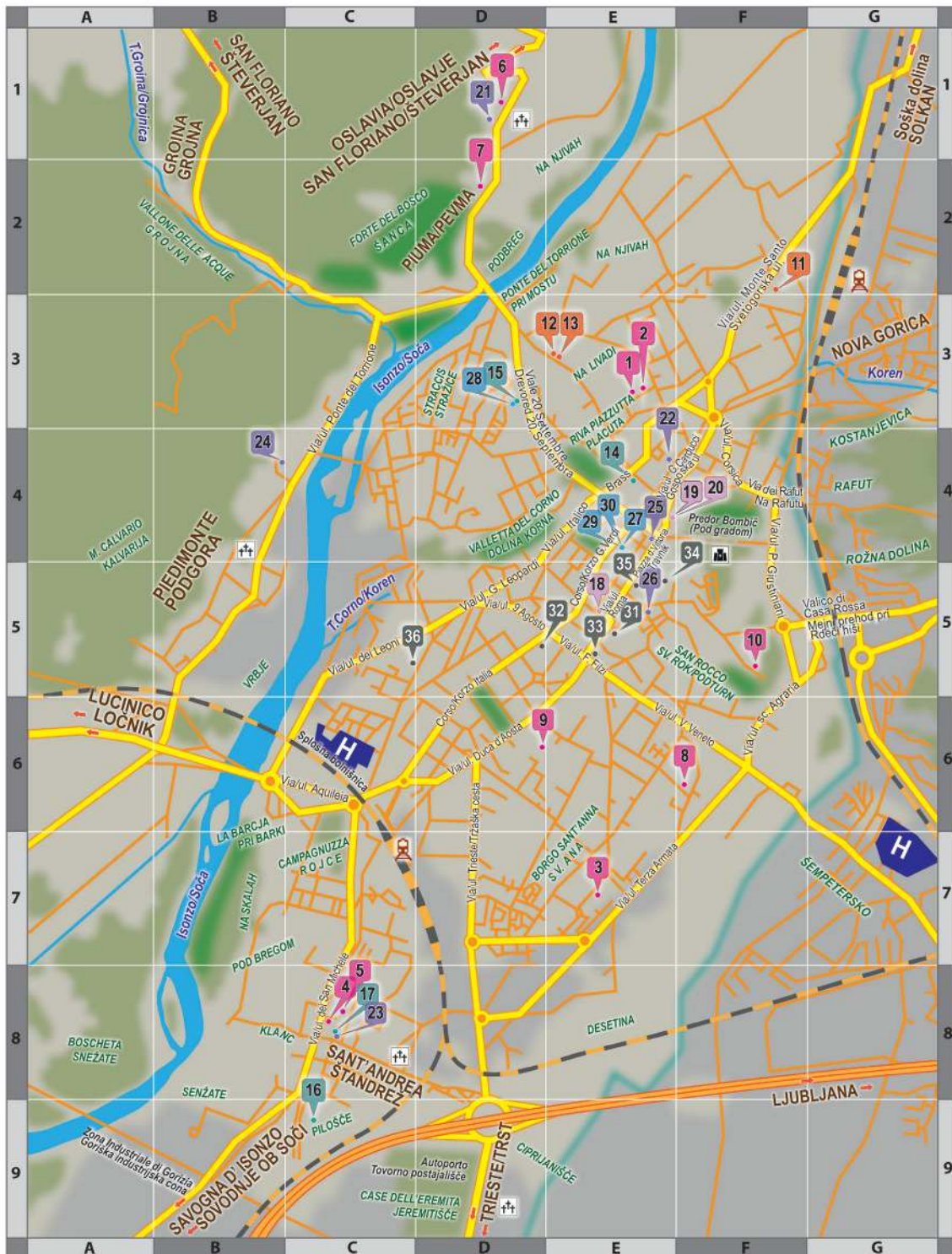
Na zemljevidu poišči:

- bolnišnico,
- pokopališče,
- parkirišče,
- park.

V katerih poljih so omenjeni objekti?

- park
- bolnišnica
- parkirišče
- pokopališče

LEGENDA

1 Otroški vrtec Ringaraja 2 OŠ Otona Župančiča 3 Otroški vrtec Sonček 4 OŠ Frana Erjavca 5 Otroški vrtec Pika Nogavička 6 OŠ Josipa Abrama 7 Otroški vrtec Pikapolonica 8 Državna srednja šola Ivana Trinka 9 Slovensko višješolsko središče 10 Malo Semenišče - sedež Tržaške univerze 11 Slovenski Dijaški dom Simona Gregorčiča - Go. 12 Zavod Svete družine 13 Mladinski dom Gorica	14 Kulturni dom Gorica 15 Kulturni center Lojze Bratuž 16 Kulturni dom Andrej Budal 17 Župnijska dvorana Anton Gregorčič 18 Primorski dnevnik - uredništvo 19 Novi glas - uredništvo 20 Pastirček - uredništvo 21 Župnijska cerkev sv. Silvestra 22 Župnijska cerkev sv. Ivana 23 Župnijska cerkev sv. Andreja 24 Župnijska cerkev sv. Justa v Podgori 25 Župnijska cerkev sv. Ignacija na Travniku 26 Goriška stolnica sv. Hilarija in Tacijana 27 SKGZ - Slovenska kulturno gospodarska zveza 28 SSO - Svet slovenskih organizacij	29 Slovenska knjižnica Damir Feigel 30 KBcenter Gorica - sedež slovenskih organizacij 31 Županstvo 32 Pokrajinska uprava 33 Sodna palača 34 Vladna palača 35 Deželna uprava 36 Gasilci Železniška postaja H Splošna bolnišnica ☩ Pokopališče ☪ Goriški grad — Državna meja s Slovenijo ■ Parki

Poskusi še sam/a sestaviti podobno vajo za Gorico.

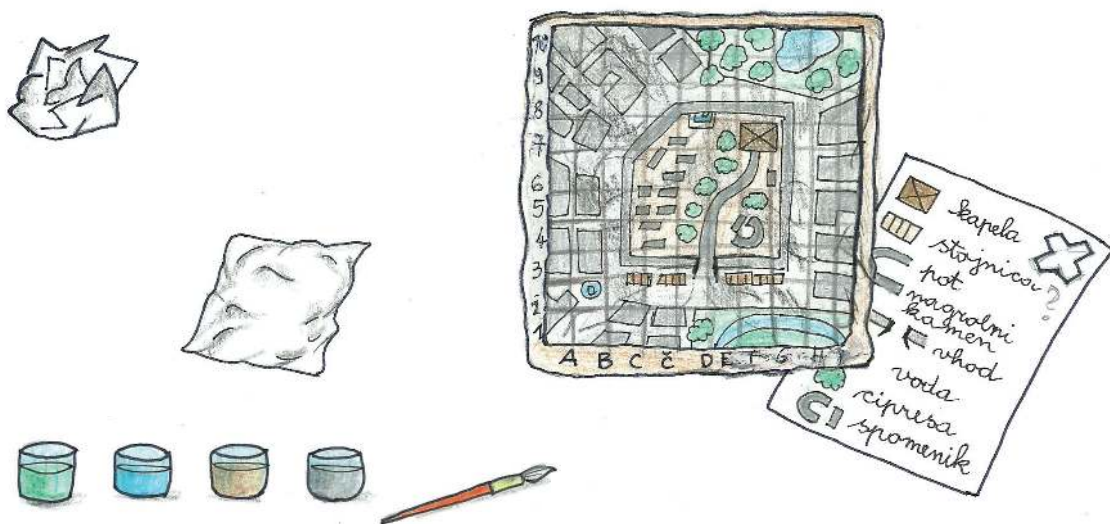

DELAVNICA

Lov za zakladom

Sestavi zemljevid domišljjskega mesta.

- Polo belega papirja malo zmečkaj, potem pa jo znova poravnaj.
- Razredči zeleno, rjavo, sivo in modro barvo. Z vodenimi barvami pobarvaj papir.
- S svinčnikom vriši mrežo enega cm. Pazi, da bodo navpične in vodoravne črte enakomerne, zato si pomagaj z ravnilom. Stolpci so označeni s črkami, vrstice pa s številkami.
- Na sredino nariši obris skrivnostnega pokopališča.
- Na pokopališču s pomočjo simbolov ponazori grobove, kapelico, drevesa, spomenik, klopi, stojnice z rožami. Za razlago prikazanega ob strani dodaj legendo.
- Sam določi skrivnostni prostor, kjer bo zakopan zaklad.

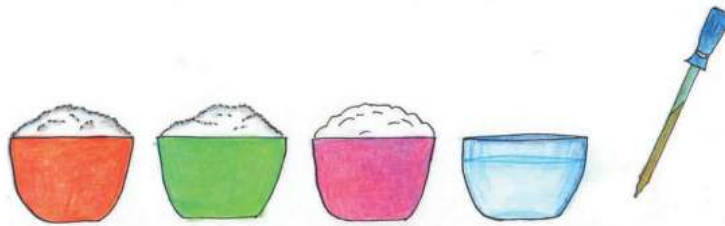

Povabi sošolce k igri. S pomočjo mreže ugotavljajo in pripovedujejo, kje je zakopan zaklad.

DELAVNICA

Izdelava zemljevida

Potrebščine:

- ✓ vlažna glina ali zmes iz moke in soli
- ✓ kapalka
- ✓ aluminijasti pekač
- ✓ svinčnik
- ✓ pečica

Postopek

- Pregneti glino. Če nimaš gline, pripravi zmes sam. V posodi zmešaj 2 skodelici soli, 1 skodelico moke, tri četrtine skodelice vode, s kapalko dodaj tri kapljice olja. Pregneti in naredi kepo.
- V aluminijasti pekač prenesi kepo.
- Iz kepe naredi ploščo.
- Z rokami zgladi njeno površino.
- S konico svinčnika na ploščo nariši zemljevid, ki si ga dobil na spletnih straneh in je najbolj pritegnil tvojo pozornost.
- Zemljevid posuši na soncu ali ga postavi v pečico pri temperaturi 93° C za eno uro.
- Zemljevid na tablici je pripravljen, če želiš, ga lahko pobarvaš.

ZANIMIVOST

Zemljevide na glinenih ploščah so izdelovali Babilonci. Živeli so v puščavskem Babilonskem kraljestvu in so zemljevide sušili na soncu.

ZGODOVINA KARTOGRAFIJE

Človek je prve zemljevide zarisal v prah ali zemljo. Uporabljal je preproste simbole za pojave ob svoji poti. Kasneje so začeli vrisovati zemljevide na glinene plošče, živalske kože, kose lesa, svileno blago. Najstarejši ohranjeni zemljevidi so zemljevidi iz gline. Pozneje so jih začeli risati na papir. Na starih zemljevidih so prikazane le takrat znane dežele in morja.

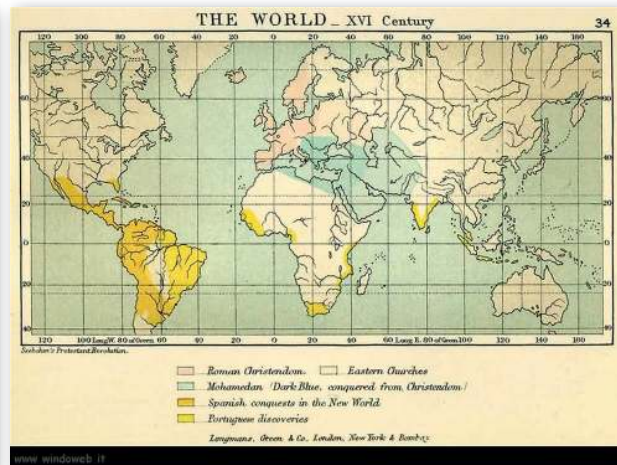
Zemljevid prikazuje, kakšne so bile predstave o našem planetu nekoč.

Z odkritjem novih dežel so se zemljevidi sveta spreminjali.

Ducatus Carnioliae tabula chorographica

Avtor: Janez Dizma Florjančič, leto: 1744, merilo: približno 1:100.000.

Danes kartografi uporabljajo računalnike. Z njimi zbirajo in obdelujejo množice informacij ter izdelujejo raznovrstne zemljevide.

VRSTE ZEMLJEVIDOV

Tematski zemljevid

Tematski zemljevid prikazuje samo eno vrsto prvin in pojavov na Zemljinem površju, npr. samo podnebje ali samo rastlinstvo. Na nekaterih tematskih zemljevidih pa so označene **gospodarske dejavnosti**:

- poljedelstvo,
- industrija,
- živinoreja,
- turizem itd.

LEGENDA

- smučišče
- proga za deskanje
- izhodišče za turno smučanje
- izhodišče za pohode
- kopališče
- marina
- kamp

Fizični zemljevid

Pri branju fizičnih zemljevidov smo pozorni na **barve**. Na vsakem zemljevidu je pomen barv razložen v **legendi**. Ista barva ima lahko na različnih zemljevidih različen pomen. V zvezek napiši, kaj pomeni vsaka barva na fizičnem zemljevidu.

Na fizičnem zemljevidu Italije so predstavljene naravne značilnosti: **ravnine**, **morja**, **gore**, **jezera**, **reke**.

Vsaka značilnost ima drugačno barvo.

Pozorno si oglej fizični zemljevid in poišči nekatera imena.

Preriši preglednico v zvezek in vanjo vpiši imena.

RAVNINA	GOROVJE	LEDENIK	MORJE	REKA	JEZERO

Politični zemljevid

Zemljevidu na tej strani pravimo **politični zemljevid**. Prikazuje meje, razdelitev Italije **na dežele** in **glavna mesta**.

Pozorno si oglej politični zemljevid, preriši razpredelnico v zvezek in vanjo vstavi ustrezne podatke.

DEŽELA	MESTO	MEJE

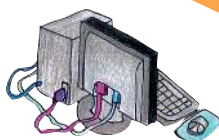
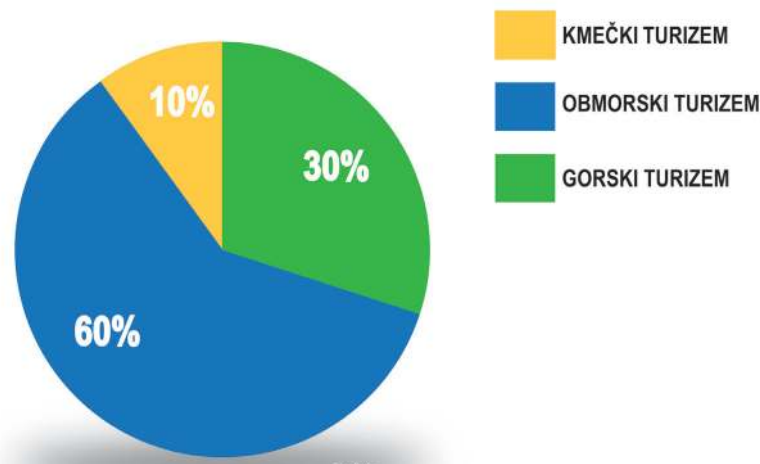
PRIKAŽIMO S STOLPCI – GRAFIKONI

Na šoli je 600 učencev. Ravnatelj je učence spraševal, kje so bili na počitnicah. Njihovi odgovori so prikazani v preglednici:

	DELEŽ	ŠTEVILO UČENCEV
GORE	30%	
MORJE	60%	
KMEČKI TURIZEM	10%	
SKUPAJ	100%	600

Dopolni razpredelnico.
Izdelaj tortni grafikon.

100			
50			
0	MORJE	GORE	KMEČKI TURIZEM

MEDPREDMETNA POVEZAVA

SLJ: Kraj, kjer si preživel počitnice, opiši tako podrobno, da ga bo učitelj/ica prepoznal/la.

VREME IN PODNEBJE

Lili Novy

Nekje je burja za gorami,
nevihta, blisk in tresk in grom,
sopara pa, ki ždi nad nami,
pritiska vse, kar diha, k tlom.

V kraju, kjer živiš, se čez leto zvrstijo štirje letni časi.

LETNI ČAS	TRAJANJE OD - DO	ZNAČILNOSTI
		
		
		
		

Verjetno si se spomnil, da je pozimi mrzlo, da so padavine tudi v trdem stanju (sneg) in pihajo mrzli vetrovi, včasih burja. Spomladi je pretežno jasno, piha šibki veter in temperatura se dviguje. Poleti je nebo jasno, vetrovi so vlažni in topli, ko dežuje, so nevihte. Več oblačnosti je jeseni, dnevi so krajši, zato je hladneje. Te pojave poimenujemo z eno besedo: vreme.

Vreme je trenutno stanje ozračja v določenem kraju. Vreme opisujemo s temperaturo, zračnim pritiskom in vlago. Podnebje je povprečno vreme v nekem kraju v daljšem časovnem obdobju. Pomembni dejavniki za podnebje so: veter, nadmorska višina, Sonce, dolžina dneva, morje, reke, jezera, padavine, vlaga.

Veter: topel zrak se dviga, hladen pa je težji in se spušča. Vetrovi premeščajo zrak določene temperature iz enega kraja v drugega, tako da je določeno območje hladnejše ali toplejše, kot bi sicer bilo.

Sonce: Zemlja se vrti okoli svoje osi, zato se menjavata dan in noč. Ko je dan daljši, je tudi višja temperatura. Italija leži na severni polobli, zato so pozimi noči daljše in dnevi krajši, pozimi je zato hladneje.

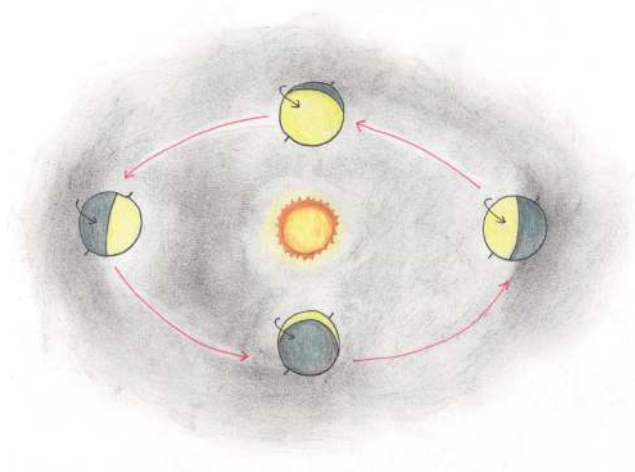
Morje, reka, jezero: dežele, ki ležijo v bližini večjih voda, imajo milejše podnebje. Ta območja imajo poleti manj toplo podnebje kot tista, ki so daleč od morja. Pozimi pa je ob vodah manj hladno.

Padavine: podnebja se razlikujejo tudi po količini padavin, ki se sprostijo iz oblakov, kot so dež, sneg ali toča. Na padavine vplivajo vetrovi.

Vlaga: v toplem zraku je navadno več vlage. Ko se zrak ohladi, se vodni hlapi zgostijo in začne deževati. Na ravnini, kadar ni vetra, ne dežuje, in ko se vlažen zrak ponoči ohladi, pogosto nastane megla.

Na podnebje vpliva tudi **nadmorska višina**. Višje gremo, redkejši in hladnejši je zrak.

Vreme se spreminja tudi zaradi spreminjanja letnih časov. **Letni časi** so posledica kroženja Zemlje okoli Sonca. Zemlja obkroži Sonce v enem letu, in sicer v 365 dneh, 5 urah in 48 minutah.

SLOVARČEK

Os: navidezna črta, okrog katere se vrti Zemlja in poteka skozi severni in južni tečaj.

DELAVNICA

Vetrovi s kopnega in morja

Potrebuješ:

- ✓ 2 termometra
- ✓ 2 steklenički
- ✓ zemljo
- ✓ vodo
- ✓ svetilko
- ✓ uro

Postopek:

- V vsako stekleničko postavi en termometer.
- V eno stekleničko daj zemljo in opazuj, kako bo termometer zaznal njeno temperaturo. V drugo stekleničko dolij hladno vodo. Videl boš, kako bo termometer zaznal temperaturo vode.
- Obe steklenički položi na polico, v senco. Po petih minutah ponovno odčitaj temperaturo na obeh termometrih.
- Steklenički položi pod prižgano namizno svetilko. Svetloba svetilke naj enako osvetljuje obe steklenički.
- Po dveh urah odčitaj temperaturo na obeh termometrih. Ugasni svetilko.
- Počakaj dve uri in spet odčitaj temperaturo na termometrih.

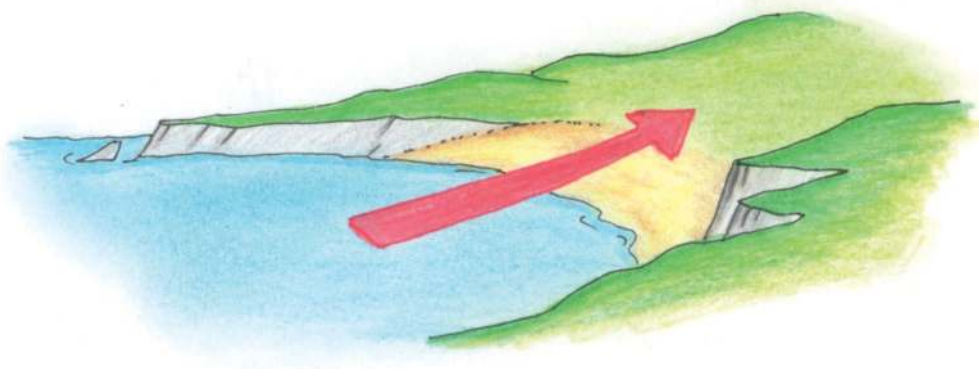

V razpredelnico napiši temperaturo.

	TAKOJ	PO PETIH MINUTAH	PO SEGREVANJU	PO DVEH URAH
STEKLENIČKA Z ZEMLJO				
STEKLENIČKA Z VODO				

Kaj si ugotovil?

- Kje je temperatura naraščala hitreje?
- Kaj se je hitreje ohlajalo?
- Zakaj je ob morju poleti hladneje?
- Zakaj je ob morju pozimi topleje?

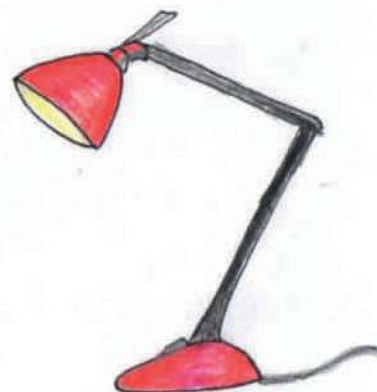

DELAVNICA

Dan in noč

Potrebuješ:

- ✓ globus
- ✓ namizno svetilko (sonce)

Postopek:

- Na globusu poišči Italijo.
- S svetilko dobro osvetli tisti del globusa, kjer leži Italija. Svetilka predstavlja Sonce.
- Na osvetljenem delu globusa je dan, na neosvetljenem pa noč.
- Prav počasi obračaj globus v obratni smeri urinih kazalcev. Italija pride iz temnega v osvetljeni del.

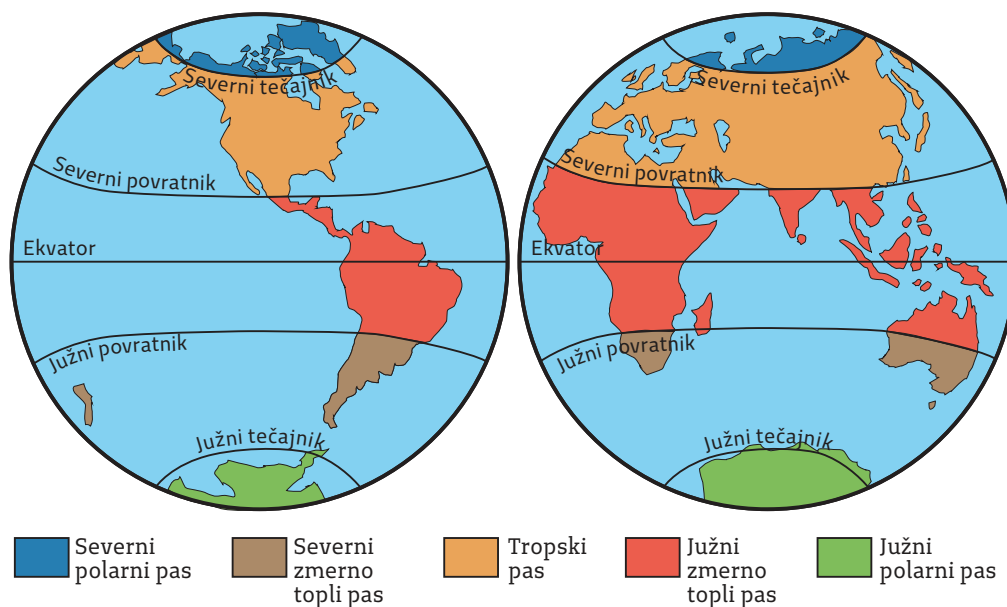
Kaj si ugotovil?

- Kje je v Italiji najprej dan, na vzhodu ali zahodu?
- Nadaljuj z vrtenjem globusa. Kje je v Italiji najprej noč, na vzhodu ali zahodu?

TOPLOTNI PASOVI

Določeni vzporedniki omejujejo pasove, ki imajo podobne temperaturne značilnosti, dolžino dneva in noči in različno osvetljenost med letom.

Na Zemlji so
vroči ali tropski pas,
 dva **zmerno topla pasova** in
 dva **mrzla ali polarna pasova.**

Vroči ali tropski pas je ob ekvatorju, kjer je Sonce vse leto visoko nad obzorjem in je zato zelo vroče in vlažno.

V obeh polarnih pasovih je zelo mrzlo podnebje z nizkimi temperaturami vse leto. Sonce je nizko in del leta niti ne vzide nad obzorje. Takrat je polarna noč.

Oba zmerno topla pasova imata milo podnebje z letnimi časi.

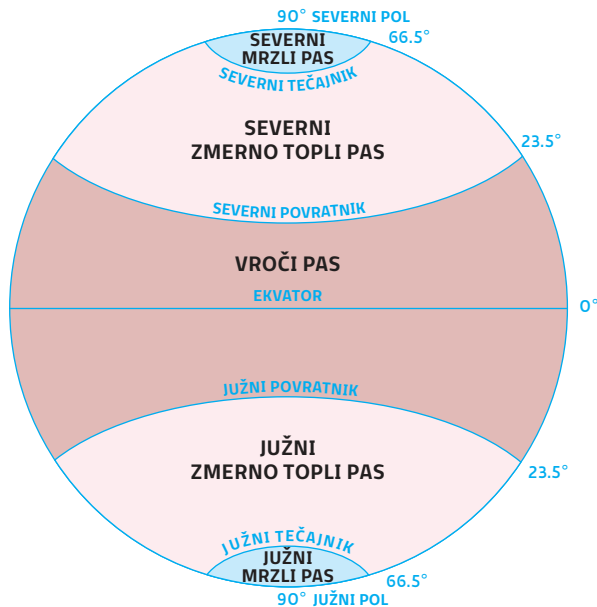
Znotraj istih podnebnih pasov so velike razlike med pokrajinami. Podnebje je namreč odvisno od številnih dejavnikov, kot so nadmorska višina, večja ali manjša oddaljenost od morja, vetrovi in padavine.

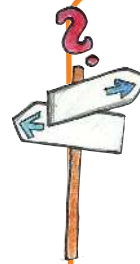
MEDPREDMETNA POVEZAVA

NAR: Poznavanje podnebij je pomembno za razumevanje porazdelitve živalstva in rastlinstva po Zemljinem površju.

POMISLI!

Šel si na počitnice v Avstralijo. Ves navdušen ob treh popoldne pokličeš svojega prijatelja, da mu poveš, kje si. Oglasi se njegova mama in te ozmerja, češ da ne poznaš olike. Kaj si naredil narobe?

- Učenci naj raziskujejo okolje v posameznem pasu.
- Poišči položaj Italije na Zemlji. Določi njeno lego na stopinjski mreži.
- Na globusu ali zemljevidu sveta poišči celino, ki se tako rekoč v celoti nahaja le v enem toplotnem pasu.

Tudi človek se je prilagodil podnebnim pasovom in okolju. Moral je spremeniti način življenja, svoje obnašanje, prehranjevalne navade, način oblačenja in prilagoditi bivališča. Razišči in primerjaj življenjske navade ljudi, ki živijo kot Eskimi ali kot nomadi v puščavi, in navade ljudi, ki kot mi živijo v sredozemskem podnebjju v zmerno toplem pasu. Izberi podatke, informacije, fotografije in naredi plakat.

TOPLOTNI PASOVI	POLARNA PASOVA	VROČI TROPSKI PAS	SEVERNI ZMERNI PAS	JUŽNI ZMERNI PAS
RASTLINSTVO				
ŽIVALSTVO				
ČLOVEK				
BIVALIŠČA				
OBLEKA				
HRANA				

PODNEBNA OBMOČJA

V Italiji razlikujemo **šest** poglavitnih podnebnih območij:

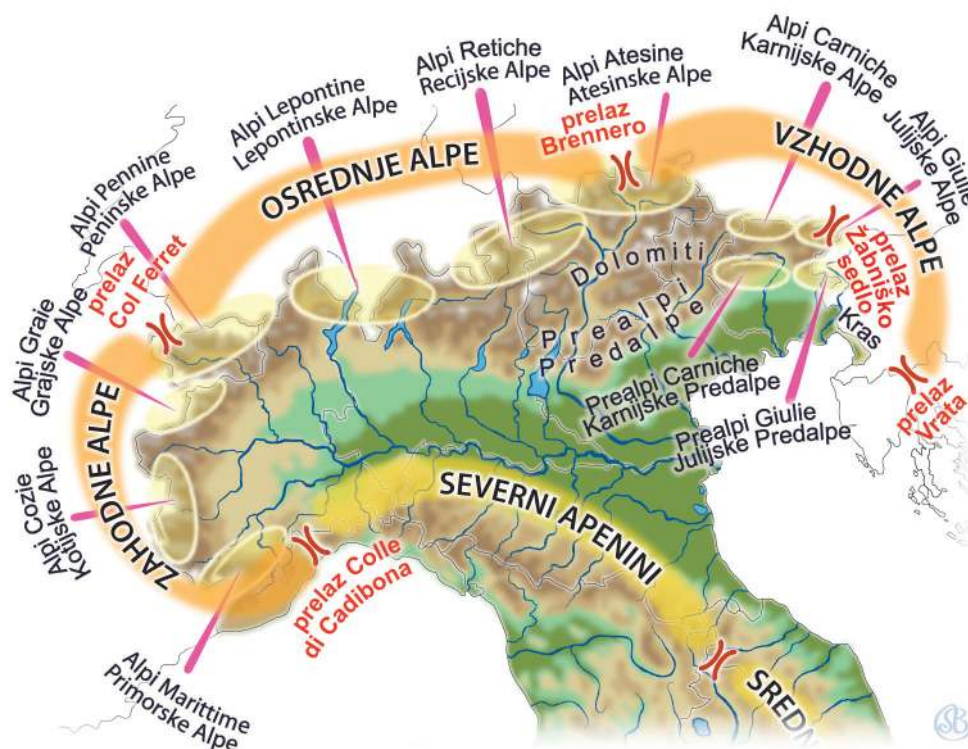
ALPSKI PAS	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zelo mrzle zime in sveža poletja ▪ skozi vse leto obilne padavine, sneg pozimi ▪ obsega visokogorski svet od Piemonta do Julijskih Alp
PADSKI PAS	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mrzle zime, topla poletja ▪ ni vpliva morja ▪ v nižavju se zadržuje megla ▪ obsega celotno Padsko-Beneško ravnino
JADRANSKI PAS	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mrzle zime, topla poletja ▪ mrzli veter-burja ▪ obsega obalni pas od Furlanije Julijske krajine do Abrucov
APENINSKI PAS	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mrzle zime ▪ hladna poletja ▪ obilica padavin spomladi in jeseni ▪ obsega vse dežele na Apeninih
SREDOZEMSKI PAS	<ul style="list-style-type: none"> ▪ malo padavin ▪ vroča poletja ▪ mile zime ▪ obsega južno Italijo in otoke
TIRENSKI PAS	<ul style="list-style-type: none"> ▪ mile zime ▪ zgodnja pomlad ▪ bližina morja ▪ topli jugo-zahodni vetrovi ▪ zavarovanost pred mrzlimi severnimi vetrovi (Alpe) ▪ obsega Ligurijo in Toskano

NARAVNO-GEOGRAFSKE POKRAJINE V ITALIJI

Če potujemo po **Italiji** (it. Italia), vidimo ravnine, griče, hribe, gore, reke, jezera, morja, otoke. Oblike **površja ali relief** in **vode** so **naravno-geografske prvine pokrajine**.

ALPE

V zvezek nariši in napiši, kaj po tvoje predstavlja visokogorski svet.

Alpe (it. **Alpi**) so najvišja gorska veriga v Evropi. Alpe delimo v **Zahodne**, **Osrednje** in **Vzhodne**. Zahodne se pričnejo pri **prelazu Cadibona**, v Genovskem zalivu. V Zahodnih Alpah so: **Monviso/Mont Viso**, **Argentera**, **Gran Paradiso** ter **Monte Bianco/Mont Blanc**, ki je najvišja gora v Evropi. Osrednje Alpe mejijo tudi s Švico in se vijejo do Dunaja v Avstriji. Najvišji vrhovi Osrednjih Alp so **Monte Cervino/Matterhorn**, **Monte Rosa** ter **Bernina**.

Na vzhodu gorska veriga sega do naše dežele. To so **Karnijske Alpe** (it. **Alpi Carniche**, nem. **Karnische Alpen**) z najvišjo goro **Coglians**. Nanje se na vzhodu naslanjajo **Julijske Alpe** (it. **Alpi Giulie**). Najvišji vrh italijanskega dela Julijskih Alp je **Montaž** (it. **Jof di Montasio**). Julijske Alpe pa se nadaljujejo proti vzhodu. V njihovem osrčju se dviga njihova najvišja gora **Triglav**, ki je tudi simbol Slovenije.

Naštej najvišje gore v Alpah in napiši, koliko merijo.

GORA	VIŠINA

Naštej tri ledeniška jezera in tri reke, ki izvirajo v Alpah.

JEZERA	REKE

Med Alpami in nižavjem se razprostira **hribovita predalpska pokrajina**. Na zemljevidu je označena **s svetlo rjavo barvo**. Čim nižje gremo, tem širše so doline. Hribom sledijo griči. Reke so vedno bolj široke in manj deroče. Tam je tudi veliko jezer, zato je v tej pokrajini podnebje milejše kot v Alpah. Prisojna pobočja v predalpskem svetu so primerna za vinogradništvo in sadjarstvo. V naši deželi je predalpsko hribovje v Furlaniji.

ZANIMIVOST

Gori Montaž pravimo tudi Špik nad Policami.

Na zgornjem zemljevidu poišči imena hribovij v predalpskem svetu in napiši njihovo višino.

HRIBOVJE V PREDALPSKEM SVETU	VIŠINA

Alpe so večinoma iz **apnenca**, usedlinske kamnine, ki jo počasi raztaplja voda. Vrhovi so strmi, skalnati in krušljivi.

V Alpah lahko občudujemo okolje, ki ga človek še ni spremenil. V Zahodnih Alpah je narodni park **Gran Paradiso**, v Julijskih Alpah pa je **Triglavski narodni park**. Grebeni gora so težko prehodni. Najlažje jih prečkamo na gorskih prelazih.

GORSKI SVET

Za gorski svet sta zelo pomembna **zimski in poletni turizem**. Turizem ustvarja delovna mesta v hotelih, restavracijah in trgovinah.

Nekoč je bilo v gorah veliko obrtnikov, ki so izdelovali izdelke za domačo rabo. Potem se je na tej tradiciji razvila industrija, ki proizvaja najrazličnejše potrebščine.

Tudi živinoreja je pomembna. V Alpah se ukvarjajo z govedorejo, v Apeninih in na Sardiniji pa prevladuje ovčereja.

Poljedelstvo je v gorah slabše razvito, saj se mrzlemu podnebjju lahko prilagodi manj kulturnih rastlin. V gorskih dolinah uspevajo predvsem krompir, rž, ajda, raste tudi sadno drevje, jabolane, slive in hruške. Na hribovitih območjih Apeninov so ponekod oljčni nasadi in vinogradi. V hribovitih predelih na Sardiniji pa gojijo plutovec.

S pomočjo zemljevida v atlasu dopolni razpredelnico.

OKOLJA	KMETIJSTVO	INDUSTRIJA	TURIZEM
ALPE			
PREDALPE			
APENINI			
JADRANSKI PAS			
NIŽAVJE			
OTOKI			

MEDPREDMETNA POVEZAVA

SLJ: Pravljica o zlatorogu.

NAR: O rastlinah in živalih v tem predelu Alp boš izvedel, ko boš prebral odlomke iz knjige Živi svet Antona Polenca.

ITJ: Leggi la poesia e immagina il paesaggio descritto, poi disegna nel quaderno.

Emilio Zucchi

*Corrono nuvole sulla pianura
blu sopra fabbriche disperse in mezzo
a campi senza visibile fine e confine.
Autostrada srotolata
verso temperature discontinue
e altre altitudini, altri martoriati*

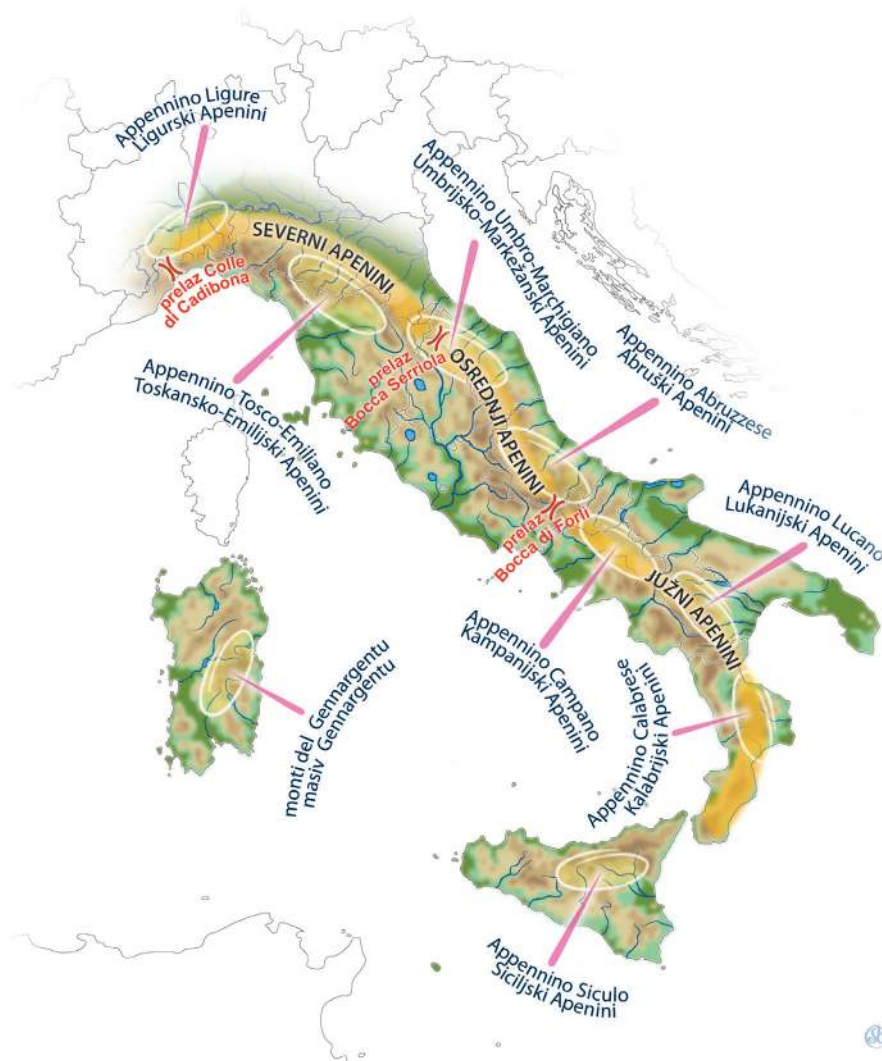
*paesaggi, ed altre vene di fiumi
fervide benchè impure, ed altri sbocchi
d'ossigeno da milioni d'alberi ignari
di tanto immane, spaventoso amore,
anche dentro l'orrore.*

APENINI

V polotoškem delu Italije je še ena daljša, a nižja gorska veriga, **Apennini** (it. Appennini). Apennini segajo v Liguriji do morja. Pričnejo se pri prelazu **Cadibona**. Nato se v loku obrnejo in tečejo po vsem polotoku do **Aspromonta** v Kalabriji. Nadaljujejo se na Siciliji. Najvišji vrh v Severnih Apenninih je gora **Maggiorasca**, ki meri 1803 m. Najvišji vrh v srednji Italiji je gora Corno -2912 m v gorski skupini **Gran Sasso**. V

južni Italiji pa je najvišja gora 2271 m visoka gora **Pollino**. Pri Neaplju se 1281 m visoko dviga vulkan **Vezuv** (it. Vesuvio). Na Siciliji so: **Nebrodi** z najvišjim vrhom M. Soro 1847 m, **Le Madonie**, najvišji vrh **Pizzo Carbonara** 1979 m., **Sicani**, **Erei**, **Iblei**, **Paloritani**. Najvišja gora na Siciliji je vulkan **Etna**, ki se dviga 3340 m nad morsko gladino. Apennini so večinoma apnenčasto in golo gorstvo. Reke so kratke in imajo malo vode. V pogorju raste malo smrekovih gozdov. Več je listnatih dreves. Do 1500 m raste bukev, ki ima dober les za pohištvo. Nižje raste hrast in kostanj. V Apenninih živijo jeleni, srne, medvedi, volkovi, divji prašiči in lisice. Vidimo lahko tudi ptice roparice, kot sta jastreb in orel. V naravnem parku Sila so gozdne živali in rastline zaščitene.

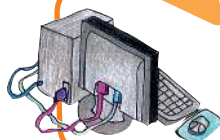
Opazuj Apenine, nato s pomočjo zemljevida dopolni povedi.

- Apenini se pričnejo v Liguriji, pri prelazu
- Tečejo po vsem polotoku do Kalabrije.
- Nadaljujejo se tudi na otoku
- Najvišji vrh v Osrednjih Apeninih je v gorski skupini
- V Južnih Apeninih je naravni park
- Nad morjem se dviga tudi vulkan
- Najvišji vrh v Južnih Apeninih je
- Na Siciliji je vulkan

Helena Bizjak

*Ježek zeleni
pika te v dlan,
rjavi možiček
pokuka na dan.*

(Iz knjige Ugankarica)

MEDPREDMETNA POVEZAVA

SLJ: Uganka (7 črk).

Preberi zgodbo *Kostanjčki in povej*, kaj vse lahko delamo iz kostanja.

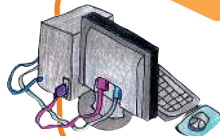
(Maja Okorn, Kostanjčki)

Če želiš, napiši recept za uporabo kostanja v hrani.

Zvonimir Balog

HRIB

*Hrib je naprava, ki širi pljuča,
hrib je sam svoja hiša brez ključa.*

MEDPREDMETNA POVEZAVA

SLJ: Branje pesmi Zvonimir Balog,
Hrib, IZOLIT

*Hrib je naprava za gledanje
v razne strani
in je zastonj za vse ljudi.*

*Hrib je likalnik, ki starcem gube ravna,
hrib je zdravilo proti nočem brez sna.*

*Hrib je naprava, ki mišice krepi,
hrib je zelena zgodba s čudeži,
hrib je menjalnica, ki za utrujenost daje mir,
kdor se vzpne nanj,
bližji je Soncu in dlje mu traja dan.*

Učenci ponovno preberejo pesem in se pogovorijo z učiteljem o manj znanih besedah in besednih zvezah.

Učenci narišejo hrib, kot ga opisuje pesnik v svoji pesmi. Napiši zgodbo z naslovom *Bil sem hrib*.

NIŽAVJE

V zvezek nariši, kar zate predstavlja ravninski svet.

SLOVARČEK

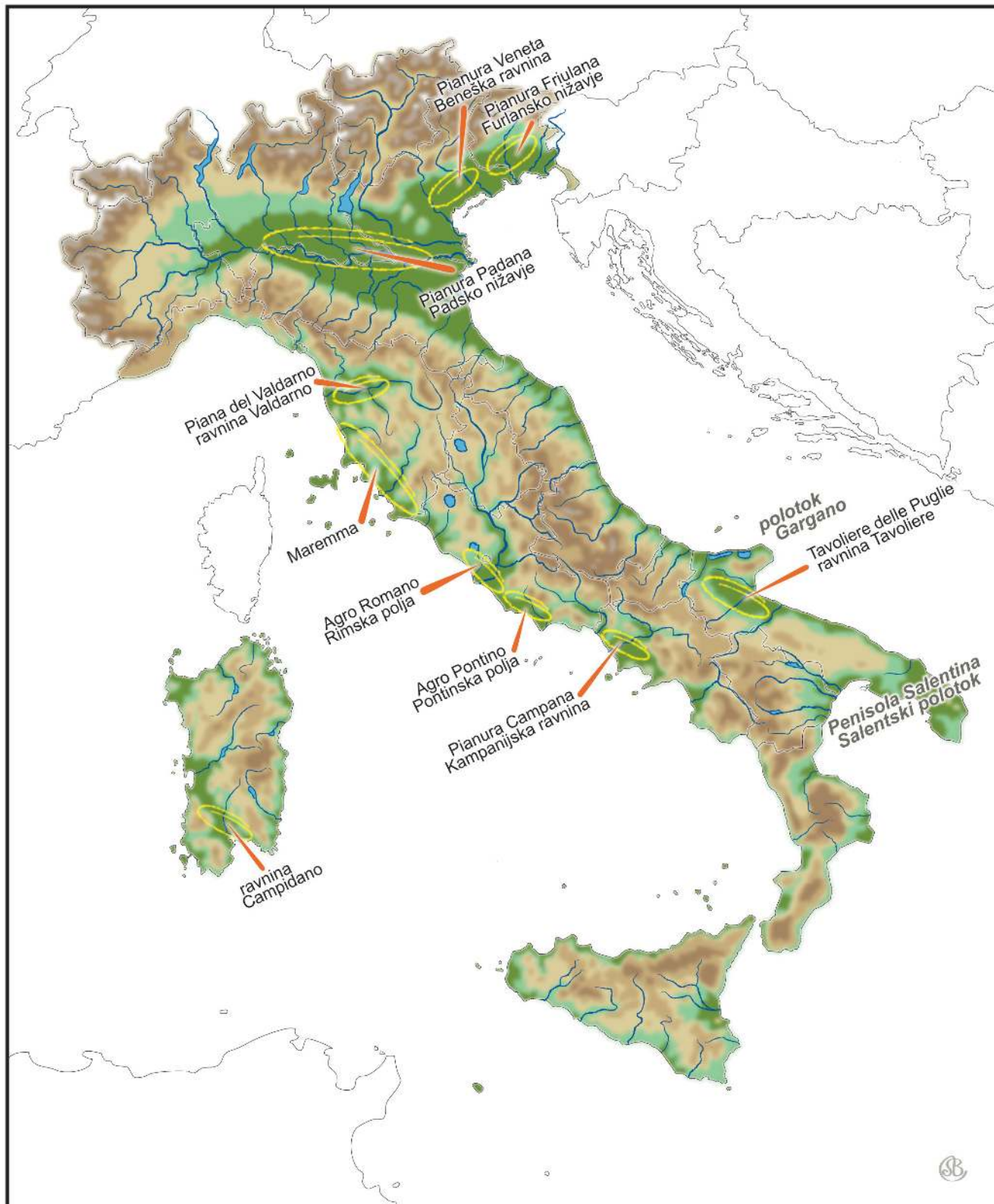
Ravnina: večje območje uravnanege Zemljinega površja ne glede na nadmorsko višino. Sopomenka: ravan

Nižavje: obsežno območje sorazmerno nižjega reliefa

Preberi sledeče trditve in ob strani napiši **DA** ali **NE**.

- Največje ravnine so v nižavjih.
- Nižavje je nižji del površja.
- Na ravninah so visoke gore.
- Ravnine so oblikovale reke ali pa so nastale z nalaganjem materiala ob vulkanskih izbruhih.
- Nižine so na fizičnem zemljevidu označene z rjavo barvo.
- Številne rodovitne ravnine so bile močvirja.
- Puščave so zelo rodovitne ravnine, ker je veliko vode.
- Posebne vrste ravnin so planote.

Na fizičnem zemljevidu Italije poišči ravnine.
Poimenuj jih. Ugotovi, ob kateri reki se razprostira največja italijanska ravnina.

Največje italijansko nižavje je **Padsko nižavje** (it. Pianura Padana), ki so ga skozi stotisočletja oblikovale naplavine reke Pad in njenih pritokov. Pad še vedno odlaga prst pri svojem izlivu, tako da se tam kopenska meja počasi pomika v morje.

Severovzhodno od Padskega nižavja je **Beneška ravnina** (it. Pianura Veneta), ki se širi v **Furlansko nižavje** (it. Pianura Friulana).

V Srednji in Južni Italiji so manjša nižavja. **Valdarno** se razteza ob reki Arno. **Maremma** je bila nekoč močvirje v Toskani. **Agro Pontino** je ob tirenski obali. V Kampaniji je nižina, ki je vulkanskega izvora. Nastala je ob vulkanu Vezuvu. **Tavoliere** je na jugu Italije, ob Jadranskem morju. **Catanijsko nižavje** (it. Piana di Catania) je rodovitna ravnica, ki je nastala v bližini vulkana Etna. **Campidano** je edino nižavje na Sardiniji.

Preberi besedilo, nato na črtice napiši ime ravnine.

Po njej teče reka Pad s svojimi pritoki.

Imenuje se po mestu Benetke.

Razteza se ob reki Arno.

Nekoč veliko močvirje v Toskani.

Razteza se na jugu Jadranske obale.

Nastala je ob vulkanu Etna, zato je vulkanskega izvora.

Edino nižavje na Sardiniji je

NIŽINSKI SVET

Nižavja so zelo preoblikovano okolje. Ravninski predeli omogočajo donosno **poljedelstvo, živinorejo in razvoj industrije**. Zaradi tega so v nižavjih urejeni namakalni sistemi, industrijski obrati so povezani z nešteti cestami. Tu so se razvila največja mesta.

KMETIJSTVO

V nižavjih po Italiji gojijo predvsem **žitarice, koruzo, peso, krmo za živali in sadno drevje**. V Padskem nižavju, kjer je veliko vode, so riževa polja in travniki. Tu raste trava za krmo in uspeva riž. Razvita je živinoreja. Redijo predvsem govedo in prašiče.

INDUSTRIJA

Ker je dovolj vodne energije in je promet dobro urejen, imajo industrijske dejavnosti ugodne razmere za razvoj. V Padskem nižavju so industrijsko najbolj razvite italijanske dežele. Velik pomen imajo predvsem **strojna, železarska ali metalurška, kemijska, tekstilna in živilska industrija**.

Pisa

MESTA

V italijanskih ravninah se mesta širijo na vse strani, zato živi tukaj veliko ljudi. Del mest so postala tudi nekoč manjša naselja v predmestju. Delavci so zaposleni v središču, od katerih so predmestja vse bolj oddaljena. Razvilo se je **vozaštvo**.

Milan

Neapelj

Turin

PROMETNA MREŽA

V ravnini so ceste in železnice sodobno urejene in povezane v gosto prometno mrežo. Na takem območju sta lažji proizvodnja in trgovska izmenjava, saj tovor in ljudje hitro potujejo. V prometu je zaposlenih veliko ljudi.

Opiši fotografije.

Naštej pet znanih italijanskih industrijskih znamk.

Ob zemljevidu napiši imena največjih italijanskih ravninskih mest.

Naštej vse, kar zate pomeni izraz »prometna mreža«.

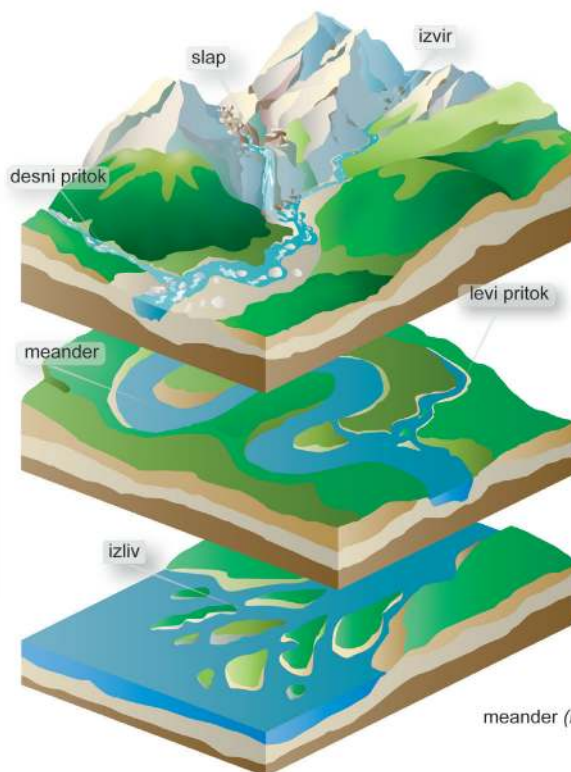
Odkrij, kako pridelujejo riž v Padskem nižavju.

VODOVJE

Vesela voda goni žage, mline,
poljublja v senci vrbe, v soncu seva,
raja čez jez, po kamenju prepeva.

(Oton Župančič)

POREČJE

Zapiši v ustrezno okence:

- izvir
- izliv
- slap
- desni pritok
- levi pritok
- meander (močna rečna vijuga)
- lijakasti izliv
- deltasti izliv

lijakasti izliv

deltasti izliv

V besedilo vstavi manjkajoče izraze.

Točka, kjer nastane potok/tekoča voda, je _____.

Pot, po kateri teče reka, je _____.

Na levi in desni strani razmejujeta/obdajata reko _____.

Na njeni poti se izlivajo v reko še drugi vodni tokovi.

To so _____.

Reka ima _____ pritoke ali desne _____.

Ozemlje, s katerega se steka voda v reko in njene pritoke, imenujemo _____.

_____.

Kraj, kjer priteče reka v večjo reko, jezero ali morje, je _____.

Najdaljša italijanska reka je **Pad** (it. Po), ki izvira v Alpah pod goro Monviso in se izliva v Jadransko morje. Dolga je 652 km. Ima veliko desnih in levih pritokov. Pad s pritoki sestavlja **največje porečje** v Italiji.

Uporabi zemljevid Severne Italije in izpiši imena pritokov reke Pad.

Katerih pritokov je več, desnih ali levih?

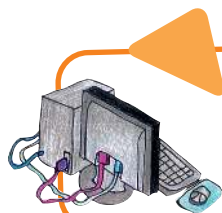
Zakaj?

V Severni Italiji sta poleg Pada s pritoki večji reki še **Adiža** (it. Adige) in **Soča** (it. Isonzo).

V polotoški Italiji so reke krajše. Najpomembnejši sta **Arno** in **Tibera** (it. Tevere).

Odgovori na vprašanja:

- Katera italijanska reka je najdaljša?
- Kje izvira in kam se izliva?
- Katere italijanske reke so pritoki Pada?
- Kateri reki v severni Italiji nista pritoka Pada?
- Kateri sta najpomembnejši reki v polotoški Italiji?

MEDPREDMETNA POVEZAVA

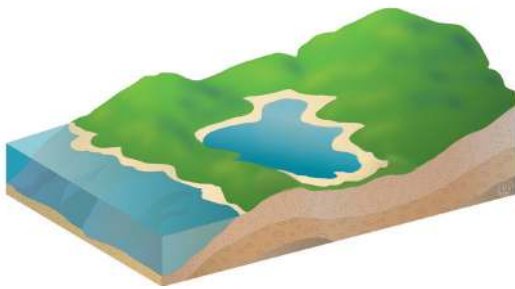
SLJ: Simon Gregorčič, Soči

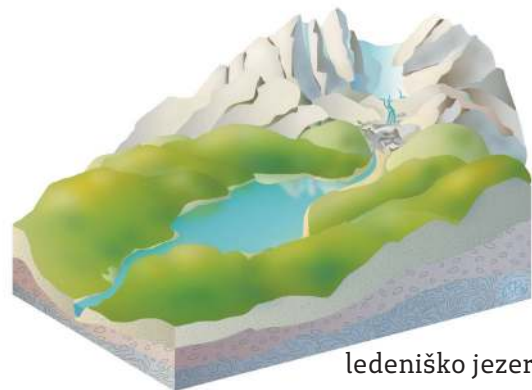
JEZERA

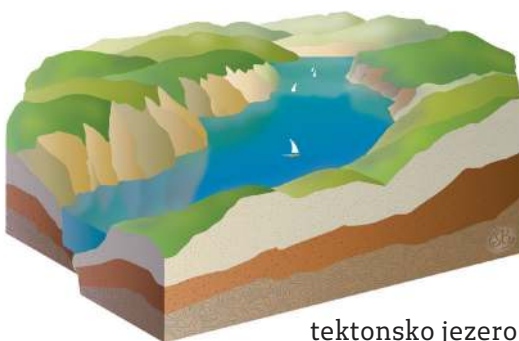
Jezero je **globel**, zapolnjena s **sladko vodo**. Po nastanku globeli je lahko jezero ledeniško, vulkansko, tektonsko ali kraško. **Kraška jezera so presihajoča**. Ob morski obali so **slana jezera**.

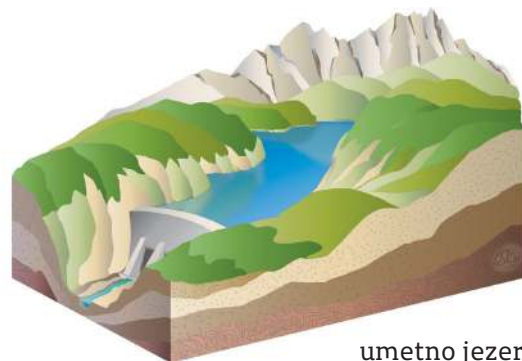
obalno jezero

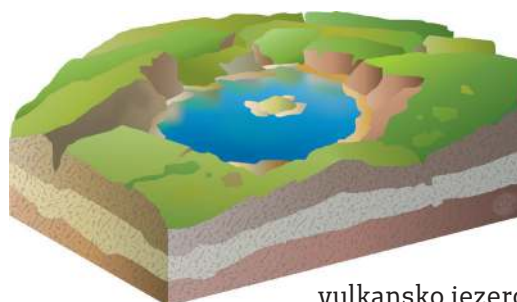
ledeniško jezero

tektonsko jezero

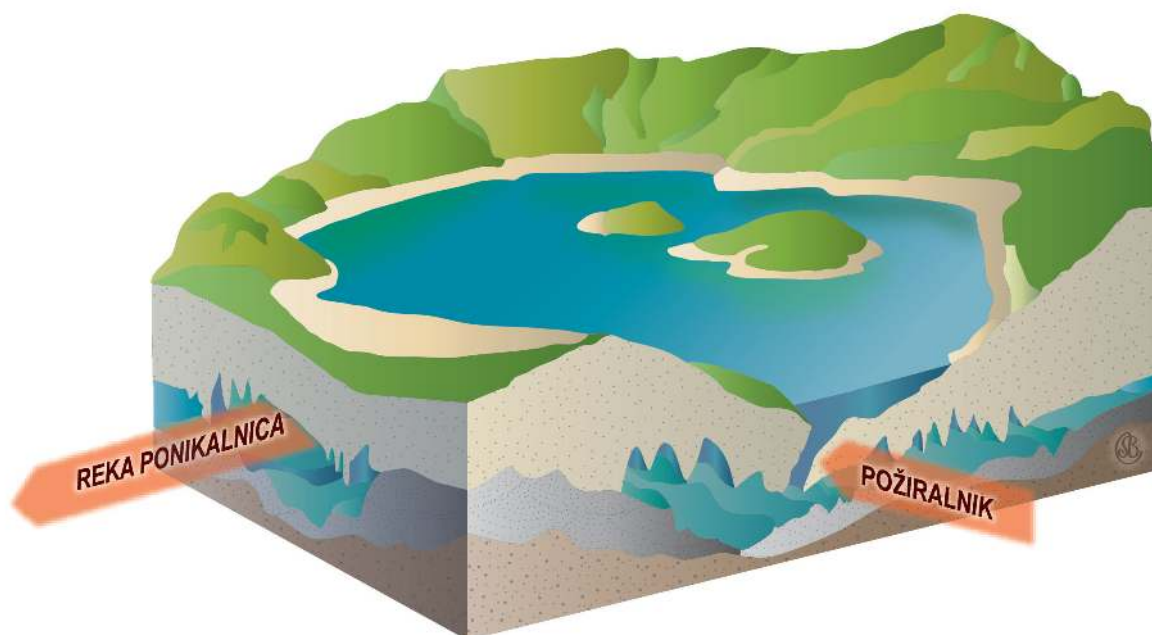

umetno jezero

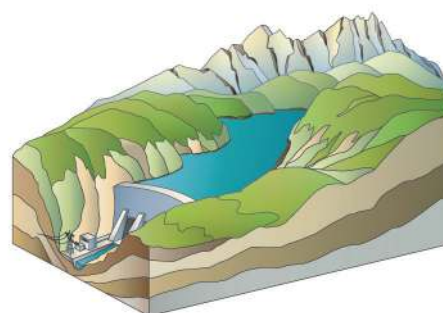
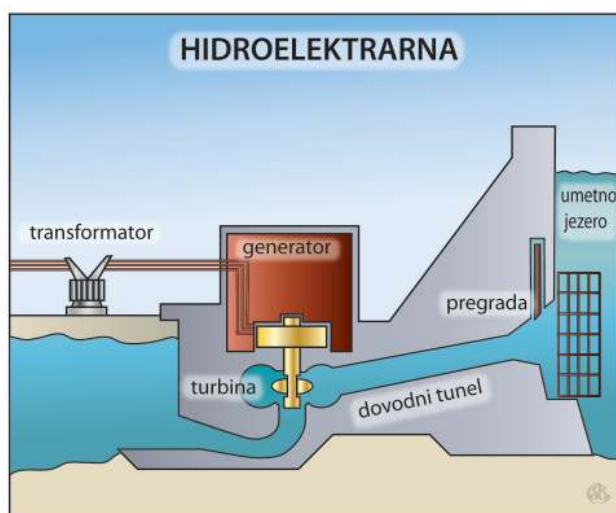

vulkansko jezero

Jezera imajo **dotok vode**. To so reke ali pritoki, ki se izlivajo vanje. Iz mnogih jezer reke ali pritoki tudi iztekajo, to je **jezerski odtok ali jezernica**.

Nekatere reke zajeziijo, odtok vode nadzirajo in izrabljajo za pridobivanje električne energije. To so umetna jezera.

umetno jezero

Poveži povedi z ustreznimi imeni jezer.

Nastane tam, kjer človek zajezi reko.	umetno jezero
Ima okroglo obliko in voda napolni žrelo ugaslega vulkana.	ledeniško jezero
Ima podolgovato obliko ter nastane na mestih, kjer voda priteka iz ledenikov.	vulkansko jezero
Od morja ga loči samo ozek pas kopnega. Voda je slana.	presihajoče jezero
Ob dežju naraste, v suhem delu leta pa skoraj izgine.	tektonsko jezero
Nastane ob ugrezanju zemeljskega površja.	obalno jezero

V Italiji je veliko jezer. Največ jih je v Alpah, manj v polotoški Italiji.

Naštej jezera v Severni Italiji.

Naštej jezera v polotoški Italiji.

Stoječa sladka voda je življenjski prostor rastlin in živali. Med rastlinami so najbolj opazna drevesa.

Ob vodi in v njej pa rastejo tudi druge rastline.

Po ogledu vod odgovori na vprašanja.

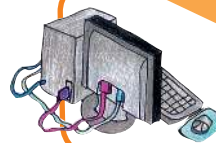
- Katere živali živijo v jezeru ali na bregovih?
- Katere vrste dreves rastejo ob vodi?
- Katere rastline rastejo ob jezeru?
- Katere rastline si videl v vodi?
- Ali si na bregovih voda ali v njih opazil odpadke?

DA

NE

Če si na 5. vprašanje odgovoril da, zapiši odpadke, ki se tam nahajajo.

Nariši znake prepovedi za onesnaževalce narave.

MEDPREDMETNA POVEZAVA

NAR IN EKOLOGIJA

Svetujemo delo po ekskurziji.

MORJE

Miroslav Košuta

OB MORJU

*Videl sem, videl
jadro na morju,
ko je tonilo
v obzorju.*

*Videl sem, videl
oblaček na nebu:
bil je podoben
galebu.*

V zvezek nariši to, kar zate predstavlja morje.

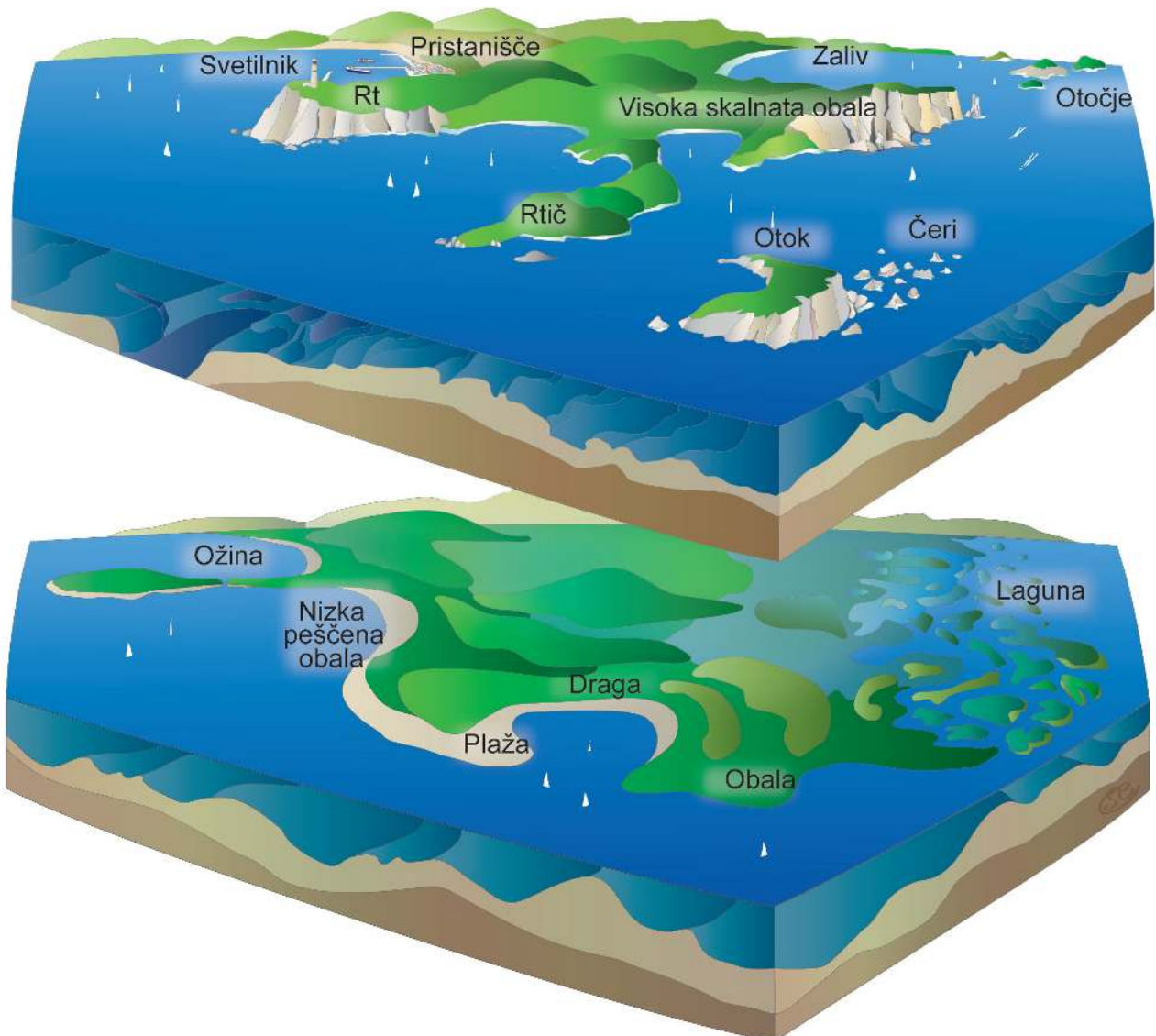

MORJA IN OBALE

Italijo s treh strani obliva morje. Deli **Sredozemskega morja** (it. Mar Mediterraneo) so **Jadransko morje** (it. Mar Adriatico) na vzhodu, **Jonsko morje** (it. Mar Jonio) na jugovzhodu, **Tirensko morje** (it. Mar Tirreno) na zahodu **ter Ligursko morje** (it. Mar Ligure) na severovzhodu. Apeninski polotok se na jugu razcepi na dva polotoka: **Kalabrijski** (it: Calabria) in **Salentski polotok** (it. Penisola Salentina).

Obale v Italiji so raznolike. Ob Jadranskem morju je predvsem nizka, ravna, peščena obala. Na severu Jadrana so lagune. Ob Ligurskem in Tirenskem morju je obala razčlenjena.

Največji otoki v Italiji so **Sicilija** (it. Sicilia), **Sardinija** (it. Sardegna), **Pantelleria** in **Elba**, ki spada v Toskanski arhipelag (it. Arcipelago Toscano). Drugi italijanski arhipelagi so **Liparski ali Eolski** (it. Isole Lipari ali Isole Eolie), **Egadski otoki** (it. Isole Egadi), **Tremitski otoki** (it. Isole Tremiti), **Pelagijski otoki** (it. Isole Pelagie).

Preberi razpredelnico in odgovori na spodnja vprašanja:

MORJE	GLOBINA V METRIH
JONSKO	4004
TIRENSKO	3731
LIGURSKO	2830
JADRANSKO	1205

Kakšne barve je morje na zemljevidu?

Kaj pomenijo različni odtenki modre barve?

Iz preglednice in fizičnega zemljevida ugotovi, katero italijansko morje je najgloblje.

Katero je najbolj plitvo italijansko morje?

Zakaj je Sicilija otok?

Katera morja oblivajo Sicilijo?

SLOVARČEK

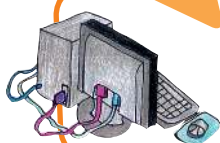

Obala: je pas med kopnim in morjem

Arhipelag: otočje

Laguna: mokrišče s slano ali polslano vodo, ki ga od morja ločuje sipina, značilna za nizke peščene obale

Delta: rečne naplavine v obliki grške črke delta ob izlivu v morje

MEDPREDMETNA POVEZAVA

NAR: vodeni izlet v maransko laguno in raziskava o tem okolju

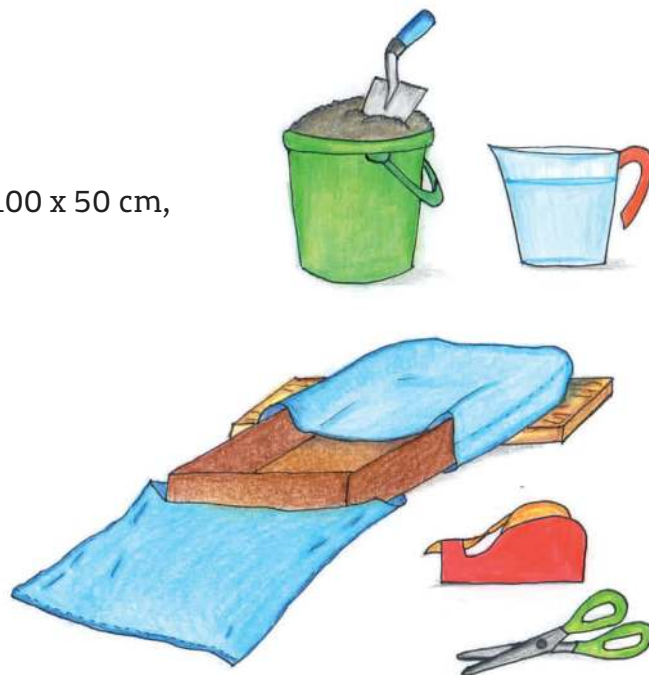
LIKOVNA DELAVNICA

Izdelava delte

Ko reka priteče na nizko obalo, **odloži naplavine ali usedline**, ki se razporedijo v blatno ravnino, imenovano delta. Včasih se reka razdeli v več manjših tokov, preden doseže morje. To imenujemo medrečje. V delavnici boš lahko videl, kako se to zgodi.

Potrebujemo:

- ✓ škarje,
- ✓ podolgovato kartonasto škatlo 100 x 50 cm,
- ✓ dve plastični vreči za smeti,
- ✓ lepilni trak,
- ✓ zidarsko žlico,
- ✓ pesek,
- ✓ leseno deščico,
- ✓ vrč vode.

Potek:

- S škarjami obreži vrh kartonaste škatle tako, da bo dolg 10 - 15 cm.
- Obleci jo v dve plastični vrečki za smeti.
- Vrečki s prsti pritisni ob dno in notranje stene škatle. Nato ju na vsaki strani škatle dobro zalepi. Škatla bo postala nepremočljiva.
- Z zidarsko žlico previdno razporedi pesek po dnu škatle. Zravnaj pesek, dokler ne bo njegova površina gladka. Plast naj bo debela 4 - 5 cm.
- Eno stran škatle položi na leseno deščico. Škatla naj bo nagnjena.
- Vodo iz vrča zlij na pesek z vrha sredi privzdignjenega dela škatle.
- Naprej na istem mestu zlivaj vodo in opazil boš, da si postopno utira pot skozi pesek.
- Tisti pesek, ki ga je voda odnesla s seboj, odloži v spodnjem delu škatle, na območju delte.

OBALNI SVET

Podnebje je zaradi morja milo, zato je obalni svet zanimiv za kmetijstvo. V Liguriji gojijo **rože**, v Kampaniji, Kalabriji in na Siciliji gojijo **agrum**e, po celem Sredozemlju pa **oljke in vinsko trto**.

Zaradi milega podnebja in morja se je v obmorskih krajih razvil **turizem** s plažami, kopališči, hoteli in restavracijami. V turističnih središčih so tudi marine za turistična plovila.

Morje je pomembna prometna pot, zato so nastala v Italiji velika **trgovska pristanišča** kot Genova, Livorno, Taranto, Trst, Tržič (it. Monfalcone) in Ravenna. V nekaterih obalnih krajih so potniška pristanišča s terminali za povezavo celine z otoki. To so Civitavecchia, Olbia, Piombino itd. Ob večjih obmorskih trgovskih pristaniščih so pomembne **ladjedelnice**.

Na obalah so tudi **rafinerije nafte**. Nafto dovažajo v Italijo z ladjami - tankerji ali priteče po naftovodih. Tudi ribolov je pomemben za gospodarstvo Italije. Ponekod so zgradili **ribogojnice**. Ob obali, predvsem na jugu Italije so **soline**, kjer pridobivajo **morsko sol**.

Poišči odgovore na spletu:

- Katere ribe lovijo v naših morjih?
- Kje lovijo tune?
- Kaj je ribogojnica?
- Katere ribe gojijo v ribogojnici v Boljuncu pri Trstu?
- Kaj so agrumi?
- Kakšne vrste tovora prevažajo tovarne ladje, ki prihajajo iz Kitajske?
- Naštej tri turistične kraje ob jadranski obali.
- Kje si lahko v bližini Trsta ogledaš soline?
- Na turističnem zemljevidu zariši namišljeno pot iz naše dežele na Sardinijo.

Potuješ z avtom.

- Kaj vse boš videl na poti? Napiši!

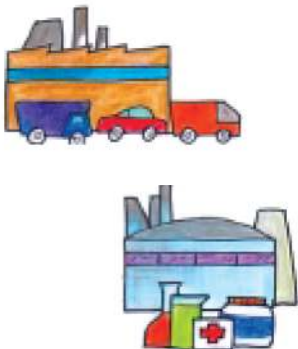

TUNE

GOSPODARSTVO

Gospodarstvo so dejavnosti, s katerimi se ljudje ukvarjajo ter s tem pridobivajo materialne in nematerialne dobrine. Zaposleni so v različnih poklicih, ki jih lahko razčlenimo v **tri osnovne gospodarske dejavnosti**:

primarne,
sekundarne,
terciarne.

PRIMARNE DEJAVNOSTI	SEKUNDARNE DEJAVNOSTI	TERCIARNE DEJAVNOSTI ALI STORITVE
<p>KMETIJSTVO</p> 	<p>INDUSTRIJSKE DEJAVNOSTI</p> 	<p>TRGOVINA</p>
<p>RIBIŠTVO</p> 	<p>GRADBENIŠTVO</p> 	<p>ŠOLE</p>
<p>GOZDARSTVO</p> 	<p>OBRT</p> 	<p>PREVOZI</p>
<p>PRIDOBIVANJE SUROVIN</p> 		<p>BANKE</p>
		<p>TURIZEM</p>

PRIMARNE DEJAVNOSTI

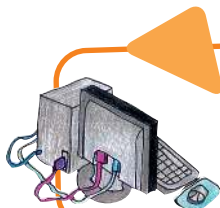
Primarne dejavnosti so zelo pomembne. To so **kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo in pridobivanje surovin**. Poljedelstvo je razširjeno povsod po Italiji, predvsem pa v Padskem nižavju, zaradi ugodnih razmer. Vedno večja uporaba strojev je povečala količino pridelkov in zahteva manj delovne sile. **Živinoreja je povezana s kmetijstvom**. V gorskem svetu je pomembna **ovčereja**, v nižinah gojijo **prašiče** in **govedo**. Vendar pridelamo v Italiji premalo mesa, zato ga uvažamo iz drugih držav. V obalnem pasu pa so zaposleni v ribištvu. Italija ima **malo surovin**, zato mora rudo uvažati. Tudi les se uvažja. Zato je že več let v teh dejavnostih število zaposlenih skromno.

Poklici primarnih dejavnosti:

živinorejec,
poljedelec,
vinogradnik,
sadjar

rudar,
gozdar,
ribič,
vrtnar

MEDPREDMETNA POVEZAVA

SLJ: Izberi si poklic in ga opiši.

SLOVARČEK

Kmetijstvo: gospodarska dejavnost, v kateri se zaposleni ukvarjajo s poljedelstvom in živinorejo.

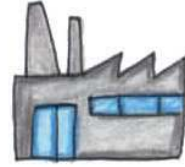
1. Odgovori na vprašanja.

- Ali si že kdaj bil na kmetiji?
- Kje?
- Kateri so glavni pridelki na njej?
- Katero živino redijo?
- Je bilo na kmetiji kaj delavcev?
- Katere kmetijske stroje uporabljajo?

2. V zvezek nariši to, kar tebi pomeni kmetija.

SEKUNDARNE DEJAVNOSTI

Sekundarne dejavnosti so v Italiji zelo razvite. V mestih sta zelo pomembna **industrija in gradbeništvo**. Veliko prebivalcev je zaposlenih v obrtnih delavnicah, ker je proizvodna **obrtnost** dobro razvita.

Naštej nekaj poklicev v gradbeništvu in obrtnosti.

Industrijske dejavnosti so razvite predvsem v severnih deželah Italije.

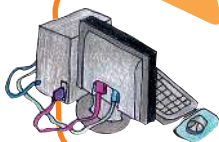
Italijanska industrija je raznolika. V tovarnah izdelujejo avte, pohištvo, oblačila, hrano, zdravila, igrače, stroje.

Poveži.

- Strojna industrija izdeluje stroje.
- Železo in jeklo proizvaja
- V tovarni FIAT izdelujejo
- Živilska industrija predeluje
- Obutev, torbe in pasove izdeluje
- Kemijska industrija izdeluje

Ob sliki napiši, kaj je značilno za industrijo.

MEDPREDMETNA POVEZAVA

NAR: V Italiji imamo predvsem veliko vodne energije, ki je potrebna za delovanje industrije. Raziskuj vodno energijo v Italiji. Nariši hidroelektrarno.

TERCIARNE DEJAVNOSTI ALI STORITVE

Terciarne dejavnosti ali storitve so: **promet, trgovina, gostinstvo, bančništvo, uprava, znanost, kultura, šolstvo, zdravstvo in turizem.** V ustanovah, ki jih zagotavljajo, je zaposlenih veliko ljudi.

Turisti prihajajo v Italijo zaradi morja, privlačnih gora, zanimivih mest in dobre hrane.

Tudi **turizem** ustvarja veliko delovnih mest v hotelih, restavracijah, športnih objektih in v turističnih naseljih.

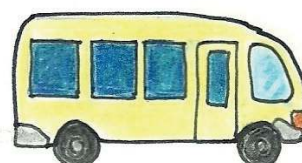
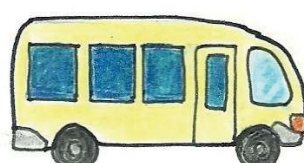
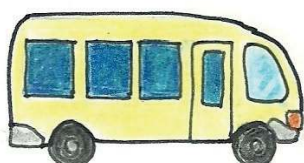
Zaposleni v turizmu so:

animatorji,
turistični vodniki
agenti v turističnih agencijah
kuharji,
natakarji,
športni učitelji,
sobarice,
hotelirji ...

- *Napiši, kam lahko potuje. V vlogi turističnega vodnika mu predstavi zanimivo turistično točko v Italiji.*

Turizem

NAŠA DEŽELA FURLANIJA JULIJSKA KRAJINA

*Videl sem veliko že sveta,
a nobena pokrajina me ni
očarala bolj kot domača.*

*Ljubim zeleni gozd za vasjo,
kjer duša si oddahne:
oko spočije si na ravnem polju,
kjer žito rumeni.*

*Na griču vinograd se zrcali,
v soju sončnih žarkov,
a v potoku, ki se vije po dolini,
voda poje svojo pesem in me vabi.*

(Drago Ivanšek)

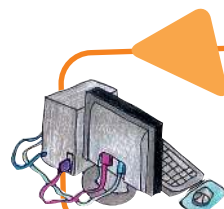

Furlanija Julijska krajina (it. Friuli Venezia Giulia) leži na severovzhodu **Italije**. Na severu meji z **Avstrijo**, na zahodu z deželo **Benečijo** (it. Veneto), na vzhodu s **Slovenijo**, na jugu jo obliva **Jadransko morje**.

Na severu je dežela gorata. Tu so Julijske in Karnijske Alpe. Najvišji alpski vrhovi so: **Cima dei Preti, Pramaggiore, Coglians**, pogorje **Kanina, in Montaž**.

Ponovno preberi besedilo, določi meje na zemljevidu in pobarvaj.

MEDPREDMETNA POVEZAVA

NAR: Anton Polenec
ŽIVI SVET, str. 10

POMLAD PRIHAJA V GORE (Anton Polenec)

Odlomek

Iz nižin se je pomlad le počasi pomikala višje in višje v gorske gozdove. Kot v dolinah so tudi v teh gozdovih sončni žarki nemoteno prodirali skoz gole bukove krošnje in ogrevali gozdna tla. Tudi tod je pomlad prebudila zvončke, trobentice, jetrnike. Prijetni duh cvetočega volčina je privabil citrončka. Tudi čmrlji so že letali okoli in si polnili želodčke na trobenticah.

Dolgo za prvim cvetjem se je začel pretakati sok tudi po bukovih vejah. Najprej so pognale liste najbolj zgodnje, počasi pa je ozelenel ves gozd.

Kot da bi čutila, da je v naše gozdove spet prišla pomlad, je iz daljnih južnih krajev priletela kukavica. Ku ku ku, se je spet glasil prijetni pomladanski klic. V teh gozdovih je bil doma tudi divji petelin. Prav sedaj se je v tem velikem temnem, kovinsko bleščečem ptiču moralo nekaj spremeniti. Doslej je sameval in se najraje držal tal, sedaj pa je zvečer zletel na osamljen bor. Ko je bilo drugo jutro sonce še daleč za gorami, se je že prestopal po veji sem in tja.

...

Iz bukovih gozdov je pomlad segla višje, kjer stoje le skrivenčeni macesni in rastejo planinske jelše, sleč in rušje.

Noči so bile res še hladne, podnevi pa je dih pomladi vse bolj budil novo življenje tudi v gorah. Snežna odeja je bila vsak dan tanjša. Na prvih prekopnjah pa so pribodli na dan planinski zvončki, beli planinski žafrani, kmalu za njimi pa še encijani, svišči – znanilci novega življenja.

...

Trbiž

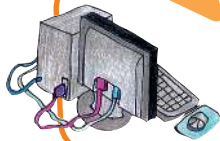
Odgovori na vprašanja.

Izpiši besede, ki opisujejo vreme.

Katere živali omenjajo odlomki?

Prepiši imena rastlin!

V visokogorski svet se v smeri vzhod - zahod zajedajo doline, po katerih tečejo vode alpskih rek. Najsevernejša je **Kanalska dolina** (it. Valcanale). Vzporedno z njo se sredi Julijcev širi **dolina Rezija** (it. Resia). Skoznjo teče reka z istim imenom. Rezijanska dolina je lep primer ledeniške doline, saj je ohranila svoje naravne značilnosti. V Kanalski dolini se širi obsežen **Trbiški gozd**. V njem živijo gamsi, srne, jeleni, kozorogi, medvedi, lisice in druga divjad. Tam so tudi ptice: sokoli, orli, sove uharice in divji petelin, ki je postal simbol Trbiškega gozda. Poraščajo ga smreke, jelke, bukve, bori, macesni, jelše, jeseni in javori.

MEDPREDMETNA POVEZAVA

NAR: Gozdovi so naravno bogastvo, a tako človek kot narava večkrat povzročata njihovo propadanje.

Karnijske Alpe, jezero Volaja

Rabeljsko jezero

Dopolni razpredelnico s pojmi. Razmisli in uvrsti, kaj povzroči človek in kaj narava.

Poplava, izsekavanje, zmrzal, zameti, smučišča, požig, požar, žled, ceste, onesnaženost, lubadar, suša, kisli dež, odpadki, toča, plaz.

PROPADANJE GOZDA

ČLOVEK	NARAVA

Katera je razlika med požarom in požigom?

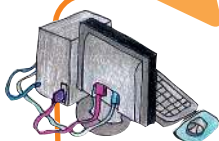

V tem lepem gorskem predelu so **Zgornje in Spodnje Belopeško jezero** (it. Laghi di Fusine) in **Rabeljsko jezero** (it. Lago del Predil). V bližini Trbiškega gozda se vzpenja znana božja pot **z Marijinim svetiščem Sv. Višarje** (it. Monte Lussari).

V Predalpskem svetu so **Karnijske in Julijske predalpe**. Najvišji vrh je **Matajur** (it. Monte Mataiur). Tamkaj leži **Beneška Slovenija** (it. Slavia Veneta). Ta predel naše dežele je bil v preteklosti najsevernejši del Beneške republike, zato se še danes tako imenuje. V Predalpskem svetu so reke s svojimi pritoki izdolble številne doline. Največja reka je **Nadiža** (it. Natisone). Matajur in Nadiža sta

simbola Benečije. Drugače je svet hribovit in gričevnat. Osojne predele poraščajo listnati gozdovi. Zelo razširjen je kostanj. Na bolj prisojnih krajih uspeva sadno drevje, predvsem hruške, jabolane in slive.

Imenuj in označi najvišje vrhove, ravnine, reke, jezera, lagune

MEDPREDMETNA POVEZAVA

SLJ: Legenda o Rabeljskem jezeru, svetujemo branje knjige Zverinice iz Rezijske.

VEROUK: Romarska pot in cerkev na Sv. Višarjah.

LIK: spoznavanje slovenskega umetnika Toneta Kralja.

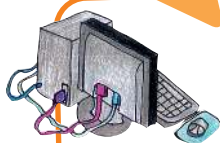
EKSKURZIJA: Ogljed Čedadada, muzeja SMO v Špetru in etnološkega muzeja v Bardu za spoznavanje beneško-slovenskih dolin.

Naša dežela ima obsežen ravninski pas. Po ravnini tečejo številne reke. Med temi sta reki **Tilment** (it. Tagliamento) in **Soča** (it. Isonzo). **Furlansko nižavje** ob reki Tilment je obsežno in zelo rodovitno. Središči sta mesti **Pordenon** (it. Pordenone) in **Videm/Viden** (it. Udine, furl. Udin). Drugo ravan je ustvarila reka Soča. Središče te ravnice je mesto **Gorica** (it. Gorizia). Na ravninah se je razvilo kmetijstvo. Na prodiščih, ki jih je reka poplavljala, uspevajo vrbe in topoli. Na višjih terasah rastejo tudi jelše in akacije. V obrežnem svetu je veliko ptic, nekatere so selivke. Zaradi prodnatih tal v spodnjem toku Soče pronica v tla precejšna količina vode, tako da je struga v sušnem obdobju skoraj suha.

ZANIMIVOST

Z etimologijo imen na tem področju se je ukvarjal tudi slovenski skladatelj in jezikoslovec Pavle Merkù. Pri slovenskem poimenovanju mesta Udine lahko naletimo na dve inačici: Viden, ki je etimološko pravilna, in Videm, ki je nastala po podobnosti z nekaterimi slovenskimi kraji.

MEDPREDMETNA POVEZAVA

NAR: Nariši vinarsko posodo in opremo starih vinogradnikov.

SLJ: Napiši povedi z naslednjimi izrazi: brenta, sod, kad, vinogradništvo, trta, pletenka, steklenica, mlin, stiskalnica.

SLJ: Preberi prvi del pesmi Soči in jo ilustriraj. Izpiši nekaj besed, ki opisujejo barve v planinah. Izpiši verz, ki primerja reko z lepim dekletom. Naštej še nekaj Gregorčičevih pesmi.

Soča

Vinogradi

KRAS

V zvezek nariši to, kar zate predstavlja Kras.

Med **Tržaškim zalivom** (it. Golfo di Trieste) in **Soško dolino**, med **Vipavsko dolino** in **dolino Glinščice** (it. Val Rosandra) je planota, ki ji pravimo **Kras** (it. **Carso**). Beseda Kras izhaja iz prastare besede karra, ki pomeni kamen, kamnito ozemlje. Tu se nad planoto dvigata severovzhodno od Bazovice **Kokoš** (it. Concusso), nadalje od Zgonika pa **Volnik** (it. Monte Lanaro). Kraška pokrajina se je izoblikovala iz morskega dna, ki se je dvignilo in postalo kopno. V glavnem jo sestavlja apnenec, ki je nastal iz organskih usedlin, ki so se milijone let kopičile na morskem dnu.

Na Krasu je več kamnolomov, kjer lomijo cenjeni kraški marmor. Tudi starejše kraške hiše so bile iz trdega, apnenčastega kamna.

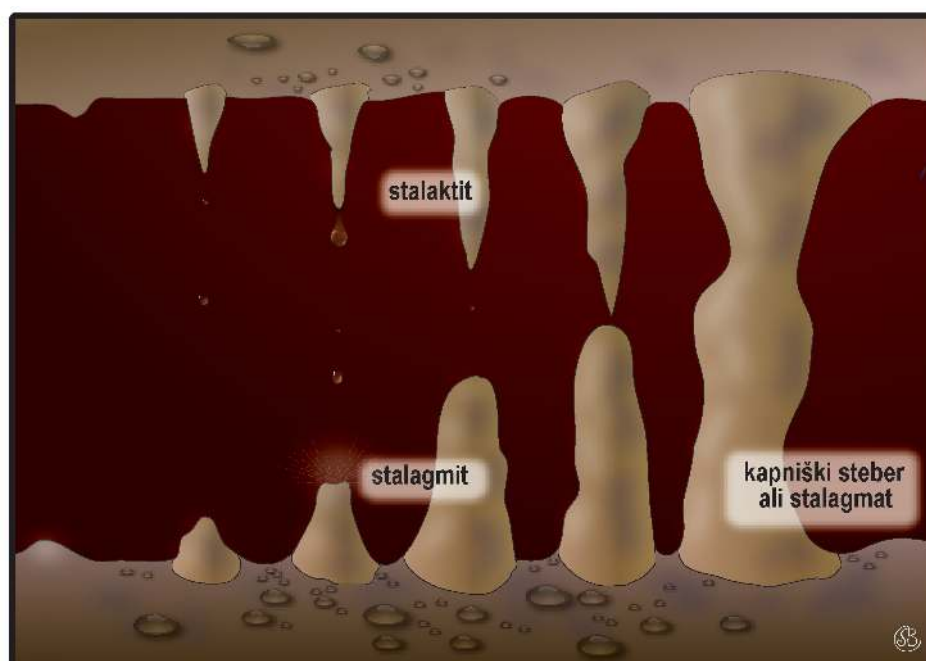
Kraški kamen

Voda razjeda apnenčasto površino in dolbe luknje na površju in pod njim. Najlepše kraške oblike lahko opazujemo pod površjem. To so kraške jame. Ko so se vode iz jamskih rogov umaknile, se je raztopljeni apnenec kristaliziral in oblikoval kapnike.

Stalagmiti in stalaktiti

Svetovno znane so **Škocjanske jame** in **Postojnska jama**. Veliko turistov privabi tudi **Briška jama** (it. Grotta Gigante).

Znani so tudi površinski pojavi: kraška polja, uvale in vrtače, z značilno rdečo prstjo.

Kras je poraščen z **borovimi gozdovi**, ki so jih zasadili v prvi polovici 20. stoletja.

Na rodovitni **rdeči prsti** dobro uspeva **vinska trta**. Znamenito kraško vino je teran.

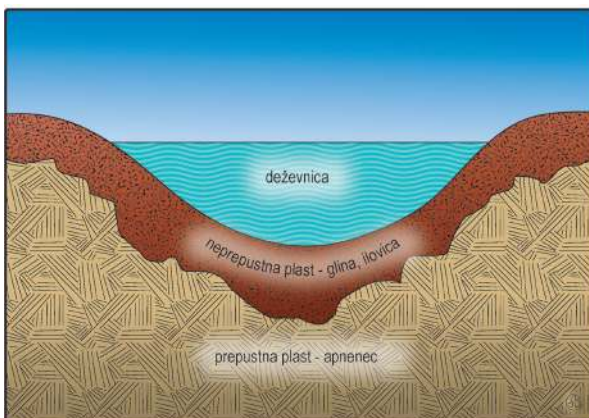
Vrtača je manjša kotanja na kraškem površju. Uvala: večja kotanja z neravnim dnom na kraškem površju.

Kraško polje je velika kotanja z ravnim dnom in dvignjenim robom. Po njem teče reka ponikalnica.

Najrodovitnejša zemljišča v kraški pokrajini so prav v vrtačah in uvalah.

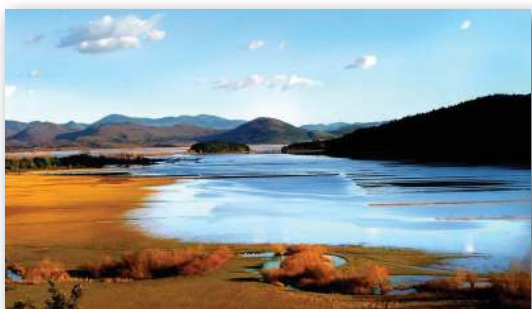
Kjer se je na dnu vrtače nabrala ilovica ali so ga z njo obložili ljudje, je nastal kal.

Pomembni kraški pojavi so reke ponikalnice in presihajoča jezera.

Ponikalnica je reka, ki ima del svojega toka na površju, del pa v podzemlju. Mesto, kjer podzemna voda pride na površje, je izvir. Na Krasu so kraški izviri. Pod **Snežnikom** izvira **ponikalnica Reka**, ki ponikne v Škocjanskih jamah. Reka teče v svojem spodnjem toku kar 37 km pod površjem. V bližini Štivana (it. San Giovanni di Duino) se pojavi na planem kot **reka Timava** (it. Timavo).

Presihajoča jezera ob dežju narastejo, ob sušnem obdobju pa se izsušijo in včasih kar izginejo.

Cerkniško jezero

Doberdobsko jezero

Za Kras je značilen severovzhodni veter, ki mu pravimo **burja**.

Pomembnejša naselja na tem ozemlju so: **Opčine** (it. Opicina), **Repentabor** (it. Rupingrande), **Zgonik** (it. Sgonico), **Nabrežina** (it. Aurisina), **Doberdob** (it. Doberdò del Lago), **Dolina**, **Milje** (it. Muggia). Največji kraj na Krasu v Sloveniji je **Sežana**.

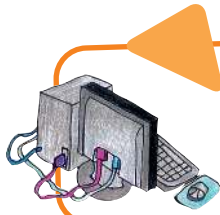

Podčrtaj dejavnosti, ki imajo na Krasu ugodne naravne razmere za razvoj.

Vinogradništvo, ribolov, kamnoseštvo, industrija, kmečki turizem, živinoreja, zimski turizem, železarstvo, gozdarstvo.

S pomočjo zemljevida ali atlasa napiši imena desetih kraških naselij.

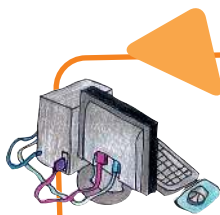
MEDPREDMETNA POVEZAVA
PRAVILNO OBNAŠANJE.

KAJ LAHKO IN ČESA NE SMEMO DELATI, KO GREMO NA SPREHOD PO KRASU

Obkroži odgovor in ga utemelji.

Hoditi po označenih poteh	DA	NE
Voziti se z motorjem po gozdnih poteh	DA	NE
Kuriti ogenj	DA	NE
Sprehajati se s privezanim psičkom	DA	NE
Taboriti na gozdnih jasah	DA	NE
Očistiti prostor, kjer smo malicali, in odnesti odpadke	DA	NE
Trgati zaščitene gozdne rastline	DA	NE
Fotografirati kraške značilnosti	DA	NE

MEDPREDMETNA POVEZAVA

SLOVENŠČINA

V šolski knjižnici poišči pesniško zbirko Iga Grudna Na Krasu. Kraji, ki jih pesnik navaja v pesmi Na Krasu, so bolj ali manj v bližini njegove rojstne vasi Nabrežine. Izpiši imena vasi, ki jih omenja. Poišči jih na zemljevidu.

- -----
- -----
- -----
- -----

Nauči se na pamet Kosovelovo pesem Burja.
Napiši spis Ko zapiha burja.

DELAVNICA

Kje je apnenec?

Potrebujem:

- ✓ 2 kozarca
- ✓ kis
- ✓ različne kamne
- ✓ prazne polžje hišice
- ✓ školjčne lupine
- ✓ fotografski aparat, da fotografiram potek dela

Postopek

- V oba kozarca natoči kis.
- V prvi kozarec dodaj školjčne lupinice in polžje hišice. Opazuj.
- V drugi kozarec dodaj kamne. Opazuj. Bodi zelo pozoren.
- Napiši, kaj si opazil pri prvem kozarcu.
- Napiši, kaj si opazil v drugem kozarcu.
- Kaj si ugotovil?
- Ilustriraj poizkus.

DELAVNICA

Ljudska arhitektura

Ogled kraške hiše

Vzemi s sabo:

- ✓ fotoaparata,
- ✓ beležko,
- ✓ svinčnik.

Ko greš na ekskurzijo v Repen, se ustavi pri značilni kraški hiši. Dobro si jo oglej, nato izpolni delovni list.

Nazorne fotografije o kmečkem stavbarstvu na Krasu dobiš v knjigi *Kamnita hiša* ter v knjigi *Spacal in Kras*, Koper 1974.

DATUM	KRAJ
SKICA ALI RAZGLEDNICA KRAŠKE HIŠE:	
OPIS HIŠE:	
OPREMA HIŠE, ORODJE:	
MOJE UGOTOVITVE:	

Kaj meniš, zakaj so se Kraševci odločili za tako gradnjo hiš?

Ob Tržaškem zalivu se kraška planota spušča proti Jadranu. Tu je obmorsko mesto **Trst** (it. Trieste). Ob morju je ozek pas fliša, predvsem na vzhodu in ob meji s Slovenijo flišni griči prehajajo v majhno obalno ravnico. V Miljski zaliv (Golfo di Muggia) se iztekata Osapski potok (it. Osopo) in reka Glinščica (it. Rosandra). Ta priteka po istoimenski soteski, ki se spušča s kraške planote proti morju. Zahodno od Trsta se rob Krasa strmo spušča v morje. V okolici reke Timave pa je površina močvirnata. Od **Gradeža** (it. Grado) do **Lignana** je obala peščena. V tem obrežnem pasu so tudi lagune. Obalno rastlinstvo je pravcata posebnost. Tu se je razširila sredozemska makija, ki porašča navpične stene nad morjem. Na terasiranih zemljiščih uspevajo oljka, trta in sadno drevje.

DELAVNICA

Živalstvo obrežnega pasu

Svetujemo šolski izlet v zaščiteni park Cavanata v Gradeški laguni.

Podrobne informacije dobiš na spletni strani:
<http://www.parks.it/riserva.valle.cavanata/>

Predlagamo branje naslednjih knjig, ki jih dobite v knjižnici:

Zei, Življenje v morju, 1988;

Garms – Borm, Živalstvo Evrope, 1992;

Življenje v vodi, Pomurska založba, 1989;

Živi svet, MK, 1985.

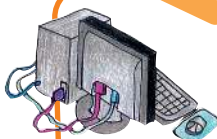
Vzemi s sabo:

- ✓ povečevalno steklo,
- ✓ masko za potapljanje,
- ✓ vrečke,
- ✓ svinčnik,
- ✓ beležko,
- ✓ fotografski aparat.

Dejavnost:

Na obali v dolžini približno 10 m in v plitvem morju nabiraj različne živalske ostanke: oklepe rakov, ogrodja morskih ježkov in zvezd, školjčne lupinice, polžje hišice. Ugotovi imena s pomočjo učitelja naravoslovja ali knjig in priročnikov. Če najdeš žive živalske vrste, jih spusti v morje. Nabrane ostanke sortiraj v vrečke. Ko se vrneš v učilnico, za posamezne ostanke določi, katerim živalskim vrstam pripadajo. V zvezku lahko narediš razpredelnico, v katero boš vpisal vrsto živali, slovensko ime in skico. Ko boš to opravil, boš ob prvi priložnosti tudi živalske ostanke vrnil v naravo. Izdelek lahko obogatiš s fotografijami. Če te zanima, se s starši podaj v akvarij v Trst ali Piran, kjer je pomorski muzej.

MEDPREDMETNA POVEZAVA

NAR: V parku izvajajo učne ure o vodi, kjer učenci delajo tudi poskuse in spoznavajo neprecenljivo vrednost tega življenjskega vira.

SLJ: Svetujemo branje in obravnavo pravljice Čas brez vode pisateljice Zvezdane Majhen.

VEM ... VEŠ

OBČINA: občino sestavlja bodisi več vasi bodisi mesto z okoliškimi vasmi. Na čelu občine je župan. Ta skrbi za potrebe občine in občanov. Pri upravljanju občine mu pomagata občinski svet, ki ga sestavljajo občinski svetniki, in občinski odbor, ki mora skrbeti za razne potrebe občine: šolstvo, zdravstvo, javna dela.

POKRAJINA: pokrajina predstavlja vmesno upravno stopnjo med občinami in deželami.

DEŽELA: je ozemlje, ki obsega več pokrajin. Vodi jo predsednik dežele s pomočjo deželnega odbora in deželnega sveta.

Italija je razdeljena na dvajset dežel. Naša dežela je Furlanija Julijska krajina.

https://sl.wikipedia.org/wiki/Pokrajine_Italije

Tržaško pristanišče

Deželno letališče v Ronkah

- V katero pokrajino spada tvoja občina?
- Koliko občin šteje tvoja pokrajina?
- Ima tvoja pokrajina letališče in pristanišče?
- Kako se imenuje tvoja dežela?
- V kateri občini živiš?
- V naši deželi so štiri pokrajine. Naštej jih!
- V tržaški pokrajini je šest občin. Imenuj jih.
- Ob kateri reki je občina Gorica?
- Katero je glavno mesto Furlanskega nižavja?
- Katera pokrajina je bila ustanovljena najpozneje?

TRŽAŠKA POKRAJINA

Na **Tržaškem** (it. Provincia di Trieste) je šest občin: **Trst** (it. Trieste), **Milje** (it. Muggia), **Dolina** (it. San Dorligo della Valle), **Devin-Nabrežina** (it. Duino-Aurisina), **Zgonik** (it. Sgonico), **Repentabor** (it. Monrupino).

TRŽAŠKA OBČINA

Glavno mesto naše dežele je **Trst**. Rimljani so mu pravili **Tergeste**. Razvilo se je iz prvotnega gradišča na današnjem griču Sv. Justa (it. San Giusto).

Skoraj 1000 let so ljudje živeli za obzidjem, ki je mesto oklepalo v obliki trikotnika. Do obzidja je segalo morje s solinami. Ko se je razvilo tržaško pristanišče, je postal stari del mesta okrog griča Sv. Justa pretesen. Za nove zgradbe je bilo treba poiskati prostor.

Avstrijska cesarica Marija Terezija je naročila izsuševanje solin. Tako je nastal nov mestni predel, imenovan **Terezijanska četrt** (it. Borgo teresiano). Takrat so izkopali kanal, po katerem so plule jadrnice do cerkve **Novega sv. Antona**. Čez kanal sta bila zgrajena dva dvizna mosta: zeleni ob obali in rdeči v notranjosti. Zato je trg ob slednjem dobil ime **Trg ob Rusem mostu**. Danes je po prvem mostu speljana obalna cesta. Nekoč je morje pokrivalo ves današnji **Trg zedinjenja Italije**, nekoč imenovan **Veliki trg** (it. Piazza Unità). Med širjenjem mesta so tudi ta prostor pozidali. Še danes ga krasijo pomembne stavbe: vladna palača, Tržaški Loyd in občinska palača. Nad slednjo se dviga stolp z veliko uro z Mihcem in Jakcem.

je naročila izsuševanje solin. Tako je nastal nov mestni predel, imenovan **Terezijanska četrt** (it. Borgo teresiano). Takrat so izkopali kanal, po katerem so plule jadrnice do cerkve **Novega sv. Antona**. Čez kanal sta bila zgrajena dva dvizna mosta: zeleni ob obali in rdeči v notranjosti. Zato je trg ob slednjem dobil ime **Trg ob Rusem mostu**. Danes je po prvem mostu

Mesto Trst se razteza na 40 km² in obsega naslednje mestne rajone: **Sv. Jakob-Čarbola** (it. San Giacomo-Chiarbola), **Barkovlje** (it. Barcola), **Greta** (it. Greta), **Rojan** (it. Roiano), **Piščanci**, **Ferlugi**, **Kolonja** (it. Cologna), **Sv. Ivan** (it. San Giovanni), **Podlonjer** (it. Sotto Longera), **Lonjer** (it. Longera), **Katinara** (it. Cattinara), **Rocol** (it. Rozzol), **Škedenj** (it. Servola), **Sv. Marija Magdalena spodnja** (it. Santa Maria Maddalena inferiore) in **Sv. Marija Magdalena zgornja** (it. Santa Maria Maddalena superiore).

Trst je pomembno kulturno središče. V mestu so slovenske in italijanske šole, knjižnice, gledališča, muzeji in univerza. Nad Barkovljami se dviga visok svetilnik. Sredi starega mesta na griču stojita katedrala in grad Sv. Justa, na obrežju pa se že od daleč vidi **Miramarski grad** z obsežnim parkom. Ob gradu je zaščiten morski park.

Naselja v tržaški občini so: **Bani** (it. Banne), **Bazovica** (it. Basovizza), **Gropada** (it. Gropada), **Kontovel** (it. Contovello), **Križ** (it. Santa Croce), **Opčine** (it. Opicina), **Padriče** (it. Padriciano), **Prosek** (it. Prosecco), **Trebče** (it. Trebiciano).

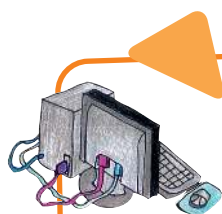

V razpredelnico vpiši značilnosti dveh znanih tržaških gradov. Pomagaj si z besedilom.

GRAD	MIRAMAR	SV. JUST
Kdaj je nastal?		
Kdo ga je dal zgraditi?		
Ali ima obzidje?		
Ali ima muzej?		
Kaj si lahko ogledaš v bližini?		
Katere razlike si opazil?		

Svetujemo ti, da si ogledaš Devinski grad. Nariši ga.

MEDPREDMETNA POVEZAVA

SLO: O Devinu piše France Bevk v berilu Zemlja domača na strani 33. Poznamo tudi ljudsko pripovedko o tem gradu. Svetujemo, da jo obravnavate z učenci.

GORIŠKA POKRAJINA

Največja občina na Goriškem (it. Provincia di Gorizia) je **Gorica** (it. Gorizia).

Druge pomembnejše občine so: **Tržič** (it. Monfalcone), **Gradež** (it. Grado), **Krmin** (it. Cormons), **Števerjan** (it. San Floriano del Collio), **Sovodnje** (it. Savogna d'Isonzo), **Doberdob** (it. Doberdò del Lago) in **Dolenje** (it. Dolegna del Collio).

Gorica stoji na središču ravnice in se na levem bregu reke Soče naslanja na flišnate griče.

Gorico omenja že zgodovinski zapis iz leta 1001. Razvila se je okoli mogočnega srednjeveškega gradu in se širila po pobočju griča. Mesto je postalo pomembno središče, kjer so **poleg Slovencev živeli Italijani, Furlani in Nemci**.

Med prvo svetovno vojno je bilo mesto z bližnjimi vasmi in zaselki v veliki meri porušeno. Po drugi svetovni vojni je bil spodnji del Posočja razdeljen med sosednji državi, zato je na drugi strani meje zrastle novo mestno središče Nova Gorica. Po vstopu Slovenije v Evropsko unijo leta 2004 in njeni vključitvi v schengensko območje leta 2007 je postala državna meja prosto prehodna. Kjer je bil nekoč zastražen mejni pas, je danes skupni trg **Transalpina**, v Sloveniji **Trg Evrope**. Krasi ga privlačen mozaik.

Sredi mesta pod gradom je cerkev **Sv. Ignacija**. Pred cerkvijo je **Travnik** (it. Piazza Vittoria). Tam je postavljena plošča v spomin na puntarje, kmete, ki so bili na

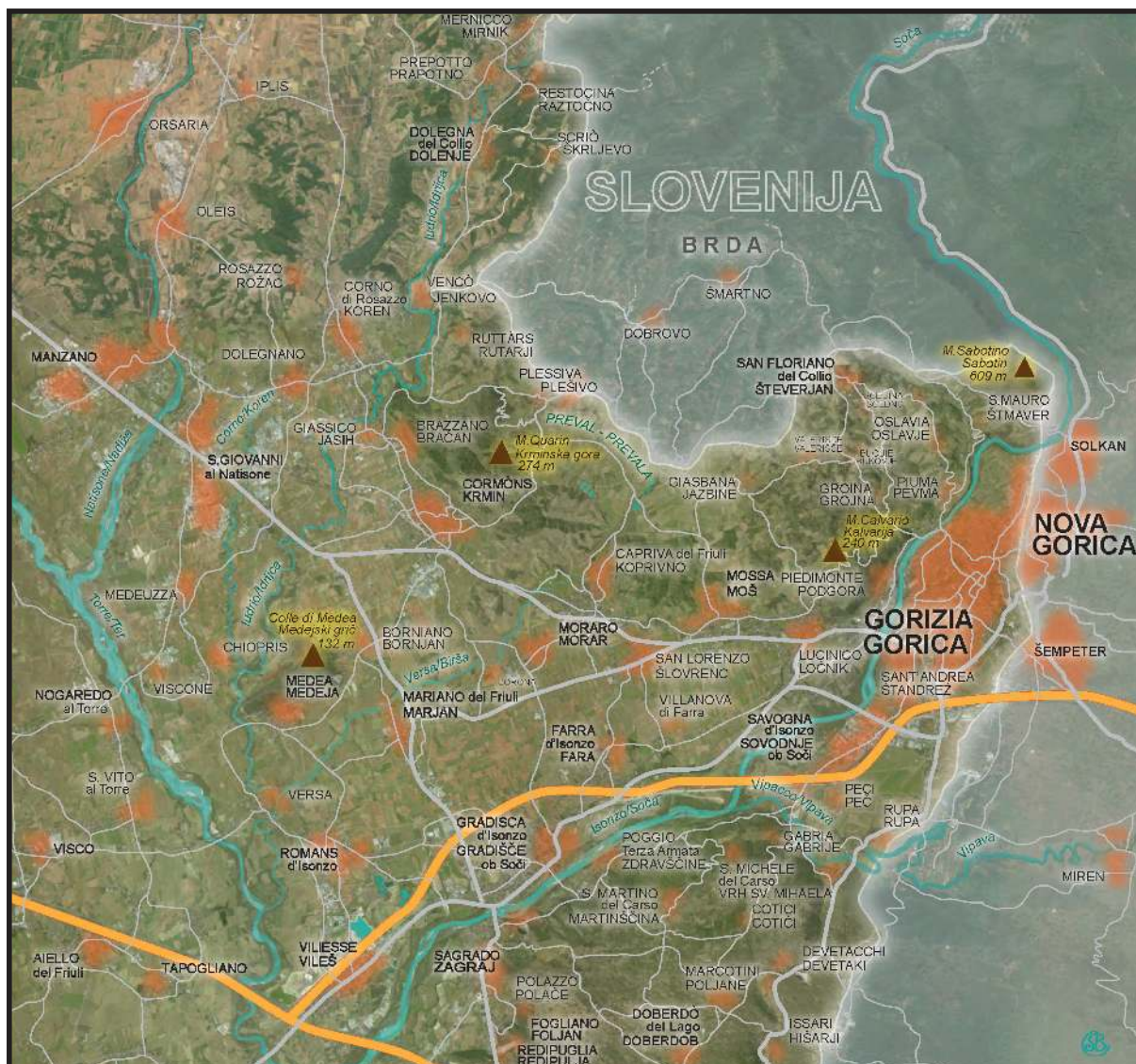

tem mestu obglavljeni, ker so se uprli izkoriščevalskemu graščaku. Mesto bogatijo spomeniki iz preteklosti. Gorica je privlačno in prijazno mesto. Ima veliko zelenja: krasijo jo urejeni parki, vrtovi in košati drevoredi. Na severu so **Brda** (it. Collio, furl. Cuei), kjer se širijo vinogradi in sadovnjaki. Severno od Gorice je **Oslavje** (it. Oslavia). Tu je velika kostnica padlih v prvi svetovni vojni.

V **Redipulji** (it. Redipuglia) je veliko vojaško pokopališče iz prve svetovne vojne. To obdobje je dobro opisal pisatelj Prežihov Voranc v romanu Doberdob.

V bližini Gorice je **Gradež** (it. Grado). To je obmorsko mesto ali »otok sonca«, ki sodi med najlepše in najbolj elegantne kraje v Italiji. V bližini je otok Barbana, ki je znana romarska pot.

Mesto **Tržič** (it. Monfalcone) se je v zadnjih letih razvilo in razširilo v pomembno industrijsko središče z veliko ladjedelnico.

▪ *Gospodarske dejavnosti v Goriški pokrajini.*

Pozanimaj se, katere gospodarske dejavnosti so bile značilne za to ravninsko območje v preteklosti in katere so danes.

NEKOČ	DANES

Goriški grad

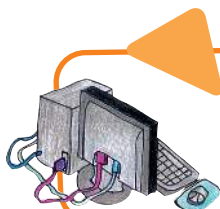
Trzič

Redipulja

Gradež

MEDPREDMETNA POVEZAVA

SLO: V berilu Zemlja domača dobiš na str. 31 besedilo Obiskal sem Gorico, ki ga je napisal France Bevč.

VIDEMSKA POKRAJINA

Videmska pokrajina (it. Provincia di Udine) je zdaleč največja, saj meri 4.865 km². Segra od Karnijskih Alp do morja in obsega 136 občin. Glavno mesto je **Videm** (it. Udine, furl. Udin), ki stoji sredi Furlanskega nižavja. Videm je pomembno železniško in cestno vozlišče.

Mesto se širi okrog edinega griča v Furlanskem nižavju. Na njem stoji Videmski grad, ki je bil nekoč utrdba. Danes je v njem muzej. Z gradu je čudovit razgled na okolico. Pod gradom je pomemben trg, obkrožen s čudovitimi palačami v beneškem slogu.

Videmska katedrala je iz 13. stoletja, danes se nam kaže v baročnem slogu. V bližini katedrale je trg Libertà, ki je središče in srce mesta.

Vzhodno od Vidma je hribovita pokrajina Beneška Slovenija (it. Slavia Veneta) ali Benečija, kjer v raznih občinah živijo tudi Slovenci: Špeter, Podbonesec, Sovodnje, Sv. Lenart, Grmek, Dreka in Srednje. Glavno središče tega ozemlja je **Čedad** (it. Cividale del Friuli, furl. Cividat)).

V Čedadu imajo Slovenci sedeže osrednjih političnih in kulturnih organizacij: Kulturno društvo, Ivan Trinko, Zveza slovenskih izseljencev Slovenci po svetu, Združenje don E. Blanchini, uredništvo časopisov Novi Matajur in Dom.

V Čedadu je znan arheološki muzej, ki hrani pomembno zbirko izdelkov umetne obrti in rokopisov.

Hudičev most (it. Ponte del Diavolo) čez reko Nadižo velja za tehnično mojstrovino zgodnje renesanse. V tem mestu vsako leto prirejajo mednarodni festival Mittelfest.

Nedaleč od Čedadada je **božja pot Stara gora** (it. Castelmonte) in znamenita že omenjena **Landarska jama** (it. Grotta di San Giovanni d'Antro).

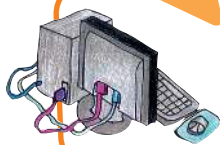
Slovensko manjšino srečamo tudi v Kanalski dolini, Reziji in Terski dolini.

V bližini Gumina (it. Gemona) je Bordano, kjer nas očarajo metulji z vseh koncev sveta.

Oglej (it. Aquilea) je bil nekoč pomembno rimsko mesto. Nato je postal središče krščanstva. V oglejsko škofijo so spadali tudi naši kraji. Od leta 558 so se oglejski škofje imenovali patriarhi. V Ogleju si lahko ogledamo Poponovo baziliko s prelepimi talnimi mozaiki. Ob sprehajališču v drevoredu cipres so ostanki rečnega pristanišča. Zelo zanimiv je **rimski forum**.

Oglej

MEDPREDMETNA POVEZAVA

ZGO: Obravnavaj naše kraje v rimskem času, kako so se naši kraji imenovali v tistem obdobju. Ugotovi, kaj so zgradili Rimljani.

Stara gora

PORDENONSKA POKRAJINA

Pordenonska pokrajina (it. Provincia di Pordenone) na zahodu meji z deželo Benečijo (it. Veneto). Samostojna je postala leta 1968 z odcepitvijo od Videmske pokrajine. V Pordenonski pokrajini so zaščitena območja: deželni park Furlanskih Dolomitov, naravna rezervata **Pescudin** in soteska reke **Cellina**. Uradna jezika sta italijanščina in furlanščina.

Pokrajina obsega 51 občin. Večje so: **Pordenone**, **Sacile**, **Cordenons**, **Porcia**, **Azzano Decimo**, **San Vito al Tagliamento**, **Spilimbergo**, **Maniago**, **Fiume Veneto**, **Fontanafredda**. Glavno mesto je **Pordenon** (it. Pordenone, furl. Pordenon).

Mestno jedro sestavljajo palače z obokanimi arkadami, pod katerimi se je včasih trgovalo. Danes so se trgovine umaknile v pritlične prostore stavb. Ker palače stojijo tesno skupaj, ni nobene bojazni, da bi se ob deževnem vremenu pretirano zmočili. V Pordenonu je veliko sejmišče. Znan je cvetlični sejem, ki vsako leto pritegne veliko ljubiteljev cvetja.

V Pordenonski pokrajini si lahko ogledamo majhno mestece **Sesto al Reghena**. V središču je slikovit zvonik z razglednim stolpom in zanimivim benediktinskim samostanom s čudovitimi freskami. Z griča se v daljavi vidi kraj **San Daniele** (furl. Sant Denel), znan po odličnem pršutu.

Spilimbergo je slikovito beneško mestece. Kraj slovi po šoli za izdelovanje mozaikov.

ZANIMIVOSTI NAŠE DEŽELE

V provinci Pordenone je ob **reki Piavi** (it. Piave) **kraj Longarone**, kjer se je leta 1963 zaradi ogromnega plazu, ki je zgrmel v umetno jezero Vajont za znamenitim jezom, zgodila ena največjih naravnih nesreč, saj je

vodni val, ki je pljusnil čez pregrado v dolino, skoraj popolnoma uničil naselje. To nesrečo je posredno povzročil človek. V zvezi s tem si lahko ogledaš film.

Septembra leta 1960 je bil v **soteski Vajont** zgrajen takrat najvišji jez na svetu. 261,6m visok betonski jez je bil del velikega hidroenergetskega sistema **v porečju Piave**.

Z jezom so želeli zadostiti potrebam po energiji hitro rastočih mest v severni Italiji, predvsem Milana, Torina in Modene. Geološka zgradba doline Vajont pa ni bila primerna za takšen objekt, saj so med plastmi zemljine tanjše plasti gline. Te srkajo vodo in povzročajo zdrs vrhnje plasti zemljine (zemljina zdrsi kot po milu), tako da je že pred samo gradnjo jez u prihajalo do zdrsov zemljine.

9.10.1963 je ob 22.38 prišlo do katastrofe. Ogromna kamnita gmeta je glasno zgrmela v akumulacijsko jezero. Nastal je 70 m visok val, ki je pljusnil čez jez. Voda je z ogromno hitrostjo 100 km/h zdrvela proti dolini, kjer je prav pod grapo naselje Longarone. V tej katastrofi je umrlo skoraj 2000 ljudi.

V Videmski pokrajini je v kraju Passariano **Villa Manin**, ki je eden najpomembnejših arhitekturnih spomenikov Furlanije - Julijske krajine. Spominja na francoski dvorec Versailles. Vila je bila nekoč poletna rezidenca bogatega beneškega doža Manina. Za vilo se razprostira velikanski park, kjer so bili nekoč drevoredi, gledališča, vodnjaki, vrtovi.

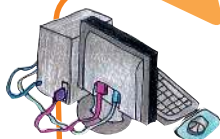
Danes v njej prirejajo koncerte in razstave umetnikov z vsega sveta.

Nedaleč od Trsta je privlačen izletniški cilj pravljici **grad Miramar**. Miramar v španščini pomeni glej morje in prav skozi vsako grajsko okno lahko vidimo morje, razen skozi eno. Ali je to res ali le šala, boste ugotovili sami, ko boste obiskali grad.

Grad je bil postavljen v 19. stol. Dal ga je zgraditi nadvojvoda **Maksimiljan Habsburški**. V njem je živel skupaj z ženo **Šarloto Belgijsko** vse do svoje tragične smrti.

Snežno beli grad stoji tik ob morju, zdi se, kot bi se dvigal iz njega. Ima pritličje in dve nadstropiji. Danes je urejen kot muzej. V pritličju so prostori Maksimiljana in Šarlote, veliko je ohranjenega pohištva in osebnih predmetov.

Ob gradu se razprostira velik park. Tam uspevajo tudi redke eksotične rastline, ki jih je nadvojvoda Maksimiljan prinesel s svojih potovanj. Najdemo tudi sekvoje in ginko bilobo.

MEDPREDMETNA POVEZAVA Z NARAVOSLOVJEM

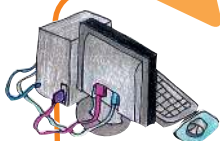
Blizu Miramara je Grljan (it. Grignano), kjer nas čaka velik razstavní prostor Science centre Immaginario scientifico. V tem znanstvenem muzeju se lahko znanosti dobesedno dotaknemo. Popoln program delavnic in vodenih ogledov je na voljo na spletni strani www.immaginarioscientifico.it

DOBERDOBSKO JEZERO (it. Lago di Doberdò)

Okrog kraškega jezera je zavarovano območje, ki meri 726 ha in spada v tri občine Goriške pokrajine: **Doberdob**, **Ronke** in **Tržič**. Največji zanimivosti tega rezervata sta kraški polji, vsako s svojim presihajočim jezerom. Vodno okolje obeh jezer je obdano s suho kraško pokrajino, a tu so tudi mokrišča, ki jih na Krasu sicer ni. Ravno ta mokrišča imajo posebno naravno vrednost, zato je območje zavarovano.

Na sprehodih skozi rezervat lahko opazujemo tako suha okolja s kraško gmajno kot mokrišča ob jezerih. Simbol rezervata je beloprsi jež. Ta vrsta ježa živi v vzhodnem delu Evrope. Rezervat Doberdobskega jezera je eno izmed redkih bivališč tega ježa v Italiji. Na vzpetini nad Doberdobskim jezerom je sprejemni **center Gradina**, na katerega se lahko obrneš za vodene obiske (spletna stran www.riservanaturalegradina.com)

MEDPREDMETNA POVEZAVA

ZGO: Center Gradina prireja zanimive arheološke delavnice. Operaterji z učenci uporabljajo primitivne tehnike za izdelovanje orodja in igrač. Delavnice lahko potekajo v centru ali v razredu.

SLOVARČEK

Zemljina: zmes zdrobljenih kamnin zemeljske skorje.

Če se odpraviš na izlet v Pordenon, si oglej tudi najnovejše zaščiteno območje v naši deželi. To je rezervat Cellina, ki je nastal leta 1998. **Potok Cellina** je s svojo deročo vodo izoblikoval slikovito sotesko z visokimi skalami, na katerih uspevajo le za skalovje značilne rastline. Na njenih stenah gnezdijo ptice ujede, ki izkoristijo bližnje Furlansko nižavje za lov na manjše živali. Stene so neprimerne za druge živali. V bližini si lahko ogledaš umetno **jezero Barcis**, ki je nastalo leta 1954 za potrebe hidroelektrarne. Zdaj je priljubljen turistični objekt. Natančnejše informacije dobiš na spletni strani www.parks.it/riserva.forra.cellina-index.html

Jezero Barcis

Naravni rezervat Cellina

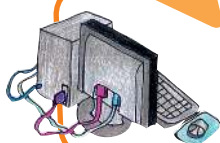

- **Naravni park Furlanski Dolomiti**
Parco Naturale Dolomiti Friulane
- **Naravni park Julijske Predalpe**
Parco Naturale Prealpi Giulie
- **Deželni naravni rezervat jezero Cornino**
Riserva Naturale Regionale del Lago di Cornino
- **Deželni naravni rezervat Doberdobsko in Prelostno jezero**
Riserva Naturale regionale laghi di Doberdo e Pietrarossa
- **Deželni naravni rezervat Valle Canal Novo in izliv Stelle**
Riserva Naturale della Valle Canal Novo e foci dello Stella
- **Deželni naravni rezervat izliv Soče - otok Cona**
Riserva Naturale Foce dell' Isonzo - Isola della Cona
- **Deželni naravni rezervat dolina Glinščice**
Riserva Naturale Regionale della Val Rosandra
- **Naravni morski rezervat Miramar**
Riserva Naturale Marina di Miramare nel Golfo di Trieste
- **Deželni naravni rezervat soteska Celline**
Riserva Naturale Regionale Forra del Cellina
- **Deželni naravni rezervat Devinske stene**
Riserva Naturale Regionale Falesie di Duino
- **Deželni naravni rezervat Volnik**
Riserva Naturale Regionale Monte Lanaro
- **Deželni naravni rezervat Medvedjak**
Riserva Naturale Regionale Monte Orsaria
- **Deželni naravni rezervat dolina Albe**
Riserva Naturale Regionale Val Alba
- **Deželni naravni rezervat barje Cavanata**
Riserva Naturale Regionale Valle Cavanata

V razpredelnico vpiši kraje svoje dežele.

MESTO	VAS

Napiši, kje bi rad živel, in razloži, zakaj?

MEDPREDMETNA POVEZAVA

SLO: V spisu pripoveduj, kako bi bilo, če bi živel v kraju, ki si ga izbral.

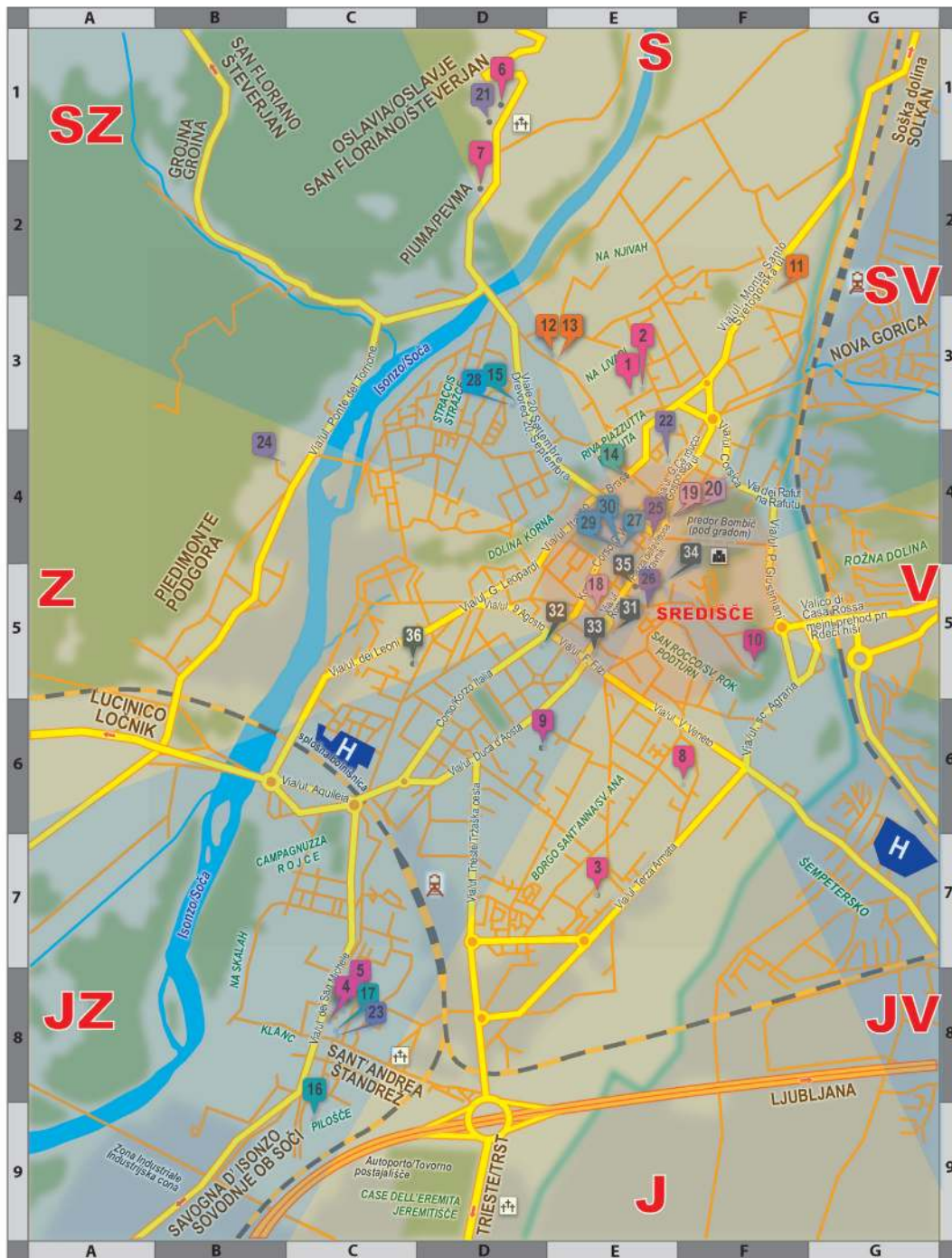
Preberi navodila.

V Gorico se pripelješ z vlakom. Ko prideš z železniške postaje, greš naravnost po glavni ulici proti središču mesta. Po 10 minutah hoje prispeš do spominskega parka. V bližini si lahko kupiš sladoled in se v parku odpočiješ. Nadaljuješ pot v isti smeri in prideš do ljudskega vrta, kjer se otroci sproščeno igrajo. Nasproti vrta si lahko ogledaš KB CENTER in nadaljuješ pot do pošte. Tam zaviješ desno in ob koncu ulice levo. Prideš na Travnik. Pred deželno palačo si lahko ogledaš ploščo, ki nas spominja na kmečke upore. Na sredini trga je Neptunov vodnjak in na levi strani cerkev Sv. Ignacija. Po stari tlakovani ulici Raštel prideš do cerkvice Sv. Duha. V bližini si lahko ogledaš muzej mode. Nato nadaljuješ pot in se povzpneš na srednjeveški grad.

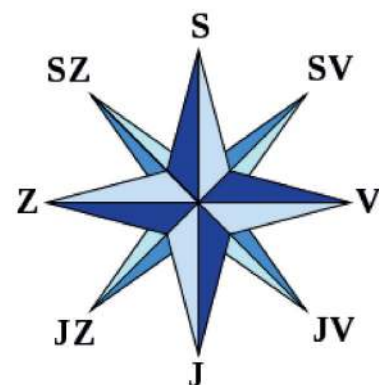

Na karti mesta označi ulice, po katerih si hodil. Lahko slediš opisani poti.

- LEGENDA**
- 1 Otroški vrtec Ringaraja
 - 2 OŠ Otona Župančiča
 - 3 Otroški vrtec Sonček
 - 4 OŠ Frana Erjavca
 - 5 Otroški vrtec Pika Nogavička
 - 6 OŠ Josipa Abrama
 - 7 Otroški vrtec Pikaapolonica
 - 8 Državna srednja šola Ivana Trinka
 - 9 Slovensko višješolsko središče
 - 10 Malo Semenišče - sedež univerze
 - 11 Dijaški dom Simon Gregorčič
 - 12 Zavod Svete družine
 - 13 Mladinski dom Gorica
 - 14 Kulturni dom Gorica
 - 15 Kulturni center Lojze Bratuž
 - 16 Kulturni dom Andrej Budal
 - 17 Župnijska dvorana Anton Gregorčič
 - 18 Primorski dnevnik - uredništvo
 - 19 Novi Glas - uredništvo
 - 20 Pastirček - uredništvo

- 21 Župnijska cerkev Sv. Silvestra
- 22 Župnijska cerkev Sv. Ivana
- 23 Župnijska cerkev Sv. Andreja
- 24 Župnijska cerkev Sv. Justa v Podgori
- 25 Župnijska cerkev Sv. Ignacija na Travniku
- 26 goriška stolnica Sv. Hilarija in Taciana
- 27 SKGZ - Slovenska kulturno gospodarska zveza
- 28 SSO - Svet slovenskih organizacij
- 29 Slovenska knjižnica Damir Feigel
- 30 KBoCenter Gorica - sedež slovenskih organizacij
- 31 Županstvo
- 32 Pokrajinska uprava
- 33 Sodna palača
- 34 Vladna palača
- 35 Deželna uprava
- 36 Gasilci
- Železniška postaja
- H Splošna bolnišnica
- ☪ pokopališče
- 🏰 Goriški grad
- 🇸🇮 državna meja s Slovenijo

Preberi besedilo, nato nariši vremenski zemljevid.

V Karnijskih Alpah bo snežilo.

V Pordenonski pokrajini bo deževalo.

V okolici Vidma bo samo oblačno.

V Gorici bo prevladovalo sončno vreme, na Tržaškem pa bo pihala burja.

Po Furlanskem nižavju bo megleno.

LITERATURA IN VIRI

Zbirka Naravne nesreče: Potresi, Plazovi, DZS LJ 1993

Wikipedija, prosta enciklopedija

Več avtorjev, Učimo se v novi šoli 3 in 4, Giunti Marzocco, DŠU

Zbirka Galeb

Lučana Budal, Vida Bitežnik, Moj bližnji svet, Dodatni zvezek k učbeniku Učimo se v novi šoli za 3.r., DŠU 1998

Ana Skerlovnik Štrancar, Marjana Barbič, Majda Mihačič, Širimo obzorja, Dodatni zvezek k učbeniku Učimo se v novi šoli za 4.r., DŠU 1998

Več avtorjev, Nova Italija, DŠU

Zapiski

A series of horizontal dashed lines for writing notes, spanning most of the page width.

Zapiski

Handwriting practice lines consisting of 20 horizontal dotted lines spaced evenly down the page.

ISBN 978-88-947269-0-9

Didaktično gradivo v prosti uporabi v skladu s Creative Commons BY-NC-SA

Progetto realizzato con il finanziamento ex art. 11 comma 5 della legge 38/01
Projekt je bil finančno podprt na podlagi 5. odstavka 11. člena zakona 38/01